NOVUM
MAGAZINE DER JURIDISCHE FACULTEIT UNIVERSITEIT LEIDEN
JAARGANG 39
NUMMER 4
MEI 2018
novummagazine.nl

L'impôt tue l'impôt?

Over de speelkaartenbelasting in Nederland

OOK IN DEZE NOVUM:

De Koude Lente

NOVUM questionnaire met Professor Lawson

Een voortzetting van de politiek met andere middelen? (I) De geschiedenis van de ambtsmisdrijven-procedure van artikel 119 Grondwet

Effecten van het boren naar gas en olie

Juridische aspecten van het aerotoxisch syndroom - Over werkgevers-aansprakelijkheid bij onzekere gezondheidsrisico's

Column Andreas Kinneging: Over het modewoord 'diversiteit'

De ambtsketen als heet hangijzer - Over het politieke debat omtrent het gekozen burgemeesterschap

Medisch aansprakelijkheids-recht: een loterij met een paar winnaars, maar veel verliezers

Vrijheden en verboden: het schadebeginsel en het blasfemieverbod - Winnaar van de Katadreuffe Wisselbokaal 2018

Universiteit Leiden

INHOUDSOPGAVE

NOVUM

Mei Editie

2 Inhoudsopgave

3 Voorwoord

4 De Koude Lente

6 Medisch aansprakelijkheidsrecht: een loterij met een paar winnaars, maar veel verliezers

8 Een voortzetting van de politiek met andere middelen? (I) De geschiedenis van de ambtsmisdrijvenprocedure van artikel 119 Grondwet

11 De ambtsketen als heet hangijzer - Over het politieke debat omtrent het gekozen burgemeesterschap

14 NOVUM questionnaire met Professor Lawson

16 Vrijheden en verboden: het schadebeginsel en het blasfemieverbod - Winnaar van de Katadreuffe Wisselbokaal 2018: prijs voor het beste juridische betoog

20 Effecten van het boren naar gas en olie

22 Juridische aspecten van het aerotoxisch syndroom - Over werkgeversaansprakelijkheid bij onzekere gezondheidsrisico's

26 L'impôt tue l'impôt? Over de speelkaartenbelasting in Nederland

28 De Vereniging: JFV Grotius - Dit is ook besturen bij Grotius

30 Column Andreas Kinneging: Over het modewoord 'diversiteit'

NOVUM is het juridisch faculteitsblad der JFV Grotius te Leiden. NOVUM is ontstaan uit een fusie tussen het faculteitsblad Trias (1968) en het blad Request (1999) dat werd uitgegeven door het rechtenmentoraat Appèl.

NOVUM is aangesloten bij de Stichting Landelijk Overleg Juridische Faculteitsbladen (LOJF).

Oplage:	500 exemplaren
Lay-out:	For Example John
Druk:	JP Offset
ISSN-nummer:	1567-7931
Omslagafbeelding:	Maisei Raman/ Shutterstock.com

U kunt NOVUM vinden bij de ingang van de faculteit, de C-gang op de begane grond, het restaurant en bij C131. De redactie behoudt zich het recht voor ingeleverde stukken niet te plaatsen of te wijzigen. De inhoud van de artikelen vertegenwoordigt niet noodzakelijkerwijs de mening van de redactie.

© Niets uit deze uitgave mag op welke wijze dan ook worden gereproduceerd zonder voorafgaande toestemming van de redactie.

Redactie
Hoofdredacteur
Corné Smit
novum@law.leidenuniv.nl

Eindredacteur
Mohammad Sharifi
novum@law.leidenuniv.nl

Redacteuren
- Fatima Jarmohamed
f.n.jarmohamed@umail.leidenuniv.nl
- Marthe Goudsmit
m.l.r.goudsmit@umail.leidenuniv.nl
- Liz van Ringelestijn
l.m.van.ringelestijn@umail.leidenuniv.nl
- Gracia Sehdou
g.sehdou@umail.leidenuniv.nl
- Nathan Oosthoek
n.oosthoek@umail.leidenuniv.nl
- Martijn Berk
m.g.a.berk.2@umail.leidenuniv.nl
- Joris van de Riet
j.t.j.van.de.riet@umail.leidenuniv.nl
- Jurian Bos
j.m.bos.5@umail.leidenuniv.nl
- Christiaan Silven
l.j.p.c.silven@umail.leidenuniv.nl
- Jetske Krabbendam
j.w.krabbendam@umail.leidenuniv.nl
- Nick du Bois
n.du.bois@umail.leidenuniv.nl
- Manon van der Zwart
m.s.van.der.zwart@umail.leidenuniv.nl

Adviesraad
- Prof. mr. dr. P.M. Schuyt
- Prof. mr. dr. A.G. Castermans
- Mw. drs. A.F.M. van der Helm
- Bas Knapp, Assessor FdR
- Luuk Jordens, praeses JFV Grotius

Contact
novum@law.leidenuniv.nl

Voorwoord

Waarde lezer,

De eerste zomerse dagen van dit jaar liggen al achter ons en de laatste tentamens van dit semester zijn niet meer ver weg. Een teken dat het einde van het collegejaar in zicht is. Voor u ligt dan ook al ons goedgevulde meinummer.

Met daarin allereerst het artikel van de winnaar van de Katadreuffe Wisselbokaal, de prijs die jaarlijks wordt uitgereikt in het kader van de schrijfcompetitie die is verbonden aan het vak Grondslagen van het Recht. Ook de NOVUM-redactie feliciteert Gerhard Poolman met dit prachtige resultaat! Zijn artikel over de vrijheid van meningsuiting en het blasfemieverbod is terug te vinden op pagina 16 en verder.

Ook elders in de NOVUM kunt u zich laven aan de finesses van het staatsrecht. Joris publiceert deze maand het eerste deel van een serie over de regeling voor ambtsmisdrijven die zijn gepleegd door Kamerleden en ministers. Nu de benoeming van burgemeesters uit de Grondwet lijkt te worden geschrapt gaat Jurian in op de historische achtergrond van deze ontwikkeling: de strijd om de gekozen burgemeester.

Ook voor de liefhebbers van het aansprakelijkheidsrecht is er deze editie genoeg te kiezen. Manon gaat in op de claims die Milieudefensie onlangs tegen Shell heeft ingediend en Nick neemt in zijn eerste artikel voor de NOVUM het medische aansprakelijkheidsrecht onder de loep. Liz analyseert de aansprakelijkheid van vliegtuigmaatschappijen voor het aerotoxisch syndroom: een ziekte waar piloten soms aan lijden, maar die (nog) niet erkend is. Dat is ook haar laatste artikel dat zij voor de NOVUM heeft geschreven: na een periode van tweeënhalf jaar, waarvan een jaar als eindredacteur, verlaat zij de redactie.

Vanzelfsprekend ontbreken deze maand onze vaste columns niet. In de questionnaire vertelt Rick Lawson – bij velen vooral bekend uit de tijd dat hij nog onze decaan was – over zijn persoon en zijn opvattingen over het recht. Professor Kinneging hekelt deze maand het modewoord ‘diversiteit’: een begrip waar hij zo zijn bedenkingen bij heeft.

Verder gaat Mohammad deze maand in twee pagina’s in op een bijzonder fiscaal onderwerp: de speelkaartenbelasting. *Last but not least* bekritiseert Jetske de berichtgeving over de Amerikaanse bombardementen op Syrië vanwege vermeende gifgasaanvallen door het regime van Assad.

Wie er na lezing van deze editie nog geen genoeg van heeft: voor de zomerstop brengt de redactie nog een juninummer uit, dus houd de bakken op het KOG en onze Facebookpagina in de gaten!

Ik wens u veel leesplezier.

Corné Smit

Hoofdredacteur NOVUM

www.novummagazine.nl
www.facebook.com/novummagazine.nl

De Koude

Op 14 april heeft een coalitie van de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk een aanval uitgevoerd op Syrisch grondgebied. Er werden 103 raketten werden afgevuurd, volgens de Westerse coalitie gericht op faciliteiten waar chemische wapens werden geproduceerd of opgeslagen. De reden hiervoor was een vermeende gifgasaanval van het Syrische leger in de stad Douma op 7 april.[1] In de Veiligheidsraad van de VN kon geen akkoord worden bereikt over de vereiste internationale respons,[2] waarna de genoemde landen zelf maatregelen troffen. Ondanks de zwaarte van de aanval gaf de Franse president Macron aan niet in oorlog te zijn met Syrië.[3]

Russia Today, een Russisch nieuwskanaal dat ook in het Engels publiceert, bericht echter dat volgens Moskou er helemaal geen gifgasaanval is geweest. De video's van kinderen die af worden gespoeld in een ziekenhuis zouden gefabriceerd zijn door Britse geheime diensten; NGO de Witte Helmen zou een vals rapport hebben verspreid.[4] Het gebied waar de aanval plaats zou hebben gevonden was voor het grootste deel al heroverd door het Syrische leger, waardoor een gifgasaanval geen enkel doel zou treffen. De Westerse raketten, waarvan er 71 zijn onderschept, waren mede gericht op Syrische militaire infrastructuur, zoals luchthavens. Bovendien waren alle chemische voorraden in Damascus onder internationaal toezien vernietigd in 2013 en 2o14, waardoor er geen enkele reden was om de onderzoekscentra te bombarderen. In het Pharmaceutical and Chemical Industries Research Institute zou vooral een voorraad kankermedicijnen hebben gelegen, waar op dit moment een tekort aan is door een embargo. Dit centrum ligt in een dichtbevolkte wijk, wat een bombardement ervan extreem gevaarlijk had gemaakt als er dodelijke chemicaliën opgeslagen hadden gelegen. Bovendien waren de laboratoria onderzocht door het OPCW, wat constateerde dat er daar geen chemische wapens werden geproduceerd. In het inmiddels platgebombardeerde Scientific Studies and Research center zou de ochtend na de aanval een rondleiding worden gegeven aan meerdere internationale nieuwszenders, waaronder Russia Today en het Amerikaanse ABC News.[5]

De enorme discrepantie in zowel feiten als focus van berichtgeving bevestigen het bestaan van *fake news*. De twee verhalen sluiten elkaar immers uit – maar welk narratief is waar? Is het 'onze' Westerse media die we moeten vertrouwen, of heeft de Russische pers gelijk? Misschien is het geen van beiden. Hoe dan ook kunnen we er blijkbaar niet vanuit gaan dat we werkelijk op de hoogte zijn van de feiten; we horen alleen een versie van de gebeurtenissen, zoals verteld door degenen die belang hebben bij hun eigen variant. Dat wij niet kunnen bepalen wat er echt gebeurt in de wereld is al reden genoeg om ons zorgen te maken, maar de gebeurtenissen begin april tonen ook de consequenties hiervan. Als de informatie over de gifgasaanval inderdaad onbetrouwbaar was, was de reactie van de VS, VK en Frankrijk niet alleen onrechtmatig, maar ook ongerechtvaardigd. De gevolgen van deze disinformatie zijn dan het verlies van vele levens, verdere vernietiging van een land in puin, en verkilling van internationale betrekkingen.

> "We horen alleen een versie van de gebeurtenissen zoals verteld door degenen die belang hebben bij hun eigen variant."

De spanning hierover was merkbaar tijdens het debat in de VN Veiligheidsraad naar aanleiding van het bombardement. Ambassadeur van de VS Nikki Haley betoogde: "We can all see that a Russia disinformation campaign is in full force this morning, but Russia's desperate attempts at deflection cannot change the facts. The pictures of dead children were not fake news."[6] De Russische ambassadeur, Vasily Nebenzia, koos voor een minder emotionele toon, en benadrukte dat de aanvallende landen in strijd met het VN Handvest handelden. Immers was er geen mandaat gegeven door de Veiligheidsraad om een aanval uit te voeren, en was er geen sprake van zelfverdediging.[7] In het al eerder geciteerde interview met Macron legde deze uit dat er volgens hem geen sprake was van een schending van internationaal recht, omdat drie leden van de Veiligheidsraad samen intervenieerden, en daarmee de internationale gemeenschap vertegenwoordigden. Deze theorie komt echter niet overeen met de voorwaarden die zijn neergelegd in het Handvest.

Tussen de VS en Rusland in wordt hard gewerkt aan een oplossing voor het *fake news*-probleem. De Europese Unie is een felle strijd aangegaan met 'onwaarheden' en 'propaganda'. Maar wie bepaalt wat dat is? Op dit moment is dat de European External Action Service East Stratcom Task Force (een West

Lente

Jetske Krabbendam

Stratcom Task Force bestaat overigens niet). De EU vs Disinformation Campaign is in 2015 in het leven geroepen naar aanleiding van de vermeende Russische disinformatiecampagnes – wil men hiermee zeggen dat de VS en andere landen hier niet aan participeren? De zijde die de commissie kiest is onmiskenbaar die van onze trans-Atlantische bondgenoot, want op 12 april is een statement gepubliceerd waarin bevestigd wordt dat er een gifgasaanval is gepleegd op Douma en dat daar 500 slachtoffers zijn gevallen.[8] Dit wordt als objectieve waarheid geponeerd ondanks dat er nog geen onafhankelijk onderzoeksteam naar Syrië is gegaan, er meerdere getuigenissen zijn die verklaren dat er geen gifgas is gebruikt, en er geen logisch motief is voor de Syrische overheid om een dergelijk wapen in te zetten.

De database van zogeheten Disinfo Cases bestaat vrijwel volledig uit berichten van Russische media, aangevuld door informatie uit landen als Georgië en Tsjechië. Maar ook Nederlandse artikelen worden beschuldigd, zoals het item van GeenStijl van 27 juli 2015 waarin de corruptie van Oekraïne, de latente fascistische onderstroom en het grote aandeel in de internationale mensenhandel wordt genoemd. Naar aanleiding van een aangifte door NGO Promote Ukraine, veroordeelde de Task Force het artikel met als reden dat deze claims niet onderbouwd waren en al eerder bestempeld als disinformatie. In werkelijkheid waren alle claims onderbouwd door links naar rapporten van onder andere Transparency International (een NGO die wereldwijd corruptie signaleert en bestrijdt), de International Organization for Migration van de VN, en een artikel van Oekraïense socioloog dat verscheen in The Guardian.[9] Kortom, de EU vs Disinformation Campaign richt zich uitsluitend op gegevens die nadelig zijn voor de politieke doeleinden van de EU.

Ondanks de beruchte geschiedenis van Amerikaanse propaganda en de verspreiding van valse informatie wordt er met geen woord gerept over de mogelijkheid dat niet alle nieuws uit de VS waar is, of dat misschien niet alle onwaarheden door Rusland zijn bekokstoofd. En toch is het historisch gezien vooral Amerika die valse informatie heeft verspreid in het Midden-Oosten, zoals de CIA zelf bevestigt. In 1953 organiseerde de nog jonge organisatie een coup in Iran om democratisch verkozen premier Mossadegh af te zetten omdat zijn oliebeleid zeer nadelig was voor de VS. Het succes van de operatie berustte onder andere op de valse informatie die door de Amerikaanse en Britse geheime diensten in Iranese kranten werd verspreid.[10] Dit werd jarenlang ontkend, totdat in 2011 documenten openbaar werden gemaakt die deze toedracht bevestigden. Zo zijn er talloze vergelijkbare voorbeelden die aantonen dat de VS (en andere westerse machten) regelmatig dergelijke tactieken inzetten ten behoeve van hun politieke doeleinden.

De eenzijdigheid van het beeld dat door de Europese instantie geschetst wordt, is reden voor bezorgdheid over de toekomst van de vrijheid van meningsuiting en de toegang tot informatie. De groeiende angst voor *fake news* werkt censuur en beperking van vrijheid in de hand. Alternatieve denkwijzen die niet stroken met wat de EU, de VS en het VK uitkomt, worden afgewezen als 'nep', 'vals' en 'onwaar' – impliciet door de westerse media, expliciet door instanties als de Task Force. Wat wel en niet waar is blijft lastig te peilen, maar het mag duidelijk zijn dat de Europese instanties niet onafhankelijk zijn, maar een politiek werktuig dat bedoeld is om het gewenste narratief kracht bij te zetten. Laten we niet alleen vertrouwen op de mening van anderen, en ons gezonde verstand inzetten om verschillende informatie met elkaar te vergelijken en te bepalen wat wel en niet onderbouwd is met betrouwbare getuigenissen, verifieerbare gegevens en authentiek beeldmateriaal. Zoals het motto van de EU vs Disinformation Campaign luidt: don't be deceived – question even more. N

1. https://www.nu.nl/syrie/5211962/rebellen-beschuldigen-syrie-van-gebruik-chemische-bom-in-douma.html
2. https://www.nu.nl/buitenland/5216456/vn-veiligheidsraad-niet-eens-onderzoek-chemische-aanval-syrie.html
3. https://www.rt.com/news/424220-macron-strikes-syria-assad-putin/
4. https://www.rt.com/news/424280-russia-evidence-chemical-attack-staged/
5. https://www.rt.com/news/424228-syria-strike-civilian-research-facility/
6. http://thehill.com/policy/international/383170-haley-pictures-of-dead-children-in-syria-chemical-attack-not-fake-news
7. https://www.rt.com/news/423989-us-above-law-violates-un-charter/
8. https://euvsdisinfo.eu/how-to-make-500-victims-of-a-suspected-chemical-attack-disappear/
9. https://www.geenstijl.nl/5140332/nepnieuws-in-je-broekje/
10. https://www.nytimes.com/2000/04/16/world/secrets-history-cia-iran-special-report-plot-convulsed-iran-53-79.html

Medisch

een loterij met een paar

Artsen zijn mensen en maken nu eenmaal fouten, soms met grote lichamelijke, emotionele en uiteraard ook financiële gevolgen.[1] Het aansprakelijkheidsrecht biedt slachtoffers de mogelijkheid om hun schade te verhalen, maar dit blijkt gemakkelijker in theorie dan in de praktijk. Slechts een klein deel van de patiënten wint de loterij der schadevergoeding, veel anderen zijn verliezers: *"Het heeft er alle schijn van dat het huidige systeem ertoe leidt dat een substantieel aantal patiënten niet krijgt waar hij recht op heeft."* [2] Dit roept de vraag op of het huidige medische aansprakelijkheidsrecht eigenlijk wel zo geschikt is ter vergoeding van de geleden schade. Teneinde deze vraag te beantwoorden, zal ik eerst de problemen van het huidige systeem bespreken. Vervolgens zal het Nieuw-Zeelandse 'no-fault compensation scheme' als mogelijk alternatief worden gepresenteerd.

Van compensatie komt weinig terecht

Het medisch aansprakelijkheidsrecht heeft primair tot doel de patiënt, zoveel als dat mogelijk is met geld, in de situatie te brengen waarin hij zou hebben verkeerd, indien de fout van de arts niet had plaatsgevonden.[3] Duidelijk is dat hiervan weinig terechtkomt.[4] Het slachtoffer van een medische fout moet een aantal hindernissen doorlopen: de welbekende vereisten van de onrechtmatige daad (art. 6:162 BW) dan wel die van een tekortkoming in de nakoming (art. 6:74 BW). De rechtsverhouding tussen arts en patiënt zal veelal worden gekwalificeerd als geneeskundige behandelingsovereenkomst (art. 7:446-468 BW), maar de maatstaf waaraan het handelen van de arts wordt getoetst is echter dezelfde als bij de onrechtmatige daad.[5] Bij medische aansprakelijkheid leveren vooral twee vereisten problemen op voor de patiënt.[6]

Ten eerste moet worden bewezen dat de arts onrechtmatig heeft gehandeld dan wel tekort is geschoten in de nakoming van de overeenkomst. De maatstaf die de rechter gebruikt om te oordelen of een medisch specialist zorgvuldig heeft gehandeld is de "redelijk handelend en redelijk bekwaam vakgenoot".[7] In de praktijk blijkt het lastig om te bewijzen dat hieraan niet is voldaan.[8] Het handelen van een medisch specialist hangt af van de omstandigheden van het geval en bovendien bestaan er binnen de medische wereld verschillende inzichten, waarbij de een niet zonder meer de voorkeur geniet boven de ander.

Ten tweede dient de patiënt aan te tonen dat zijn schade daadwerkelijk is veroorzaakt door toedoen van de arts. Hiervoor is op zijn minst een *conditio sine qua non*-verband vereist: de schade zou niet zijn ingetreden als de arts niet onzorgvuldig zou hebben gehandeld. Over de causaliteitsvraag valt in veel gevallen al te twisten, maar dit geldt bij medische aansprakelijkheid des te meer.[9] Het handelen van de arts is vaak slechts één van vele oorzaken en het is onduidelijk wat er zou zijn gebeurd als de behandeling wel correct was uitgevoerd. Over het algemeen wordt causaliteit volledig aangenomen ofwel volledig afgewezen: de patiënt krijgt alles of niets.[10]

Tijd en onzekerheid

Medische aansprakelijkheidsprocedures kosten erg veel tijd: jaren procederen is niet de uitzondering maar de regel. In de zaak *Baby Kelly*, waar het ging om een schadevergoeding wegens de geboorte van een gehandicapt kind, wees de Hoge Raad pas na ruim een decennium een arrest.[11] Bij lichamelijk letsel is een snelle procedure juist extra belangrijk, omdat slachtoffers wellicht niet meer kunnen werken en dus behoefte hebben aan geld, en bovendien niet steeds met de gebeurtenis willen worden geconfronteerd. Het spreekt voor zich dat het voorgaande leidt tot emotionele en zelfs extra lichamelijke klachten voor het slachtoffer en zijn omgeving.

> "Over de causaliteitsvraag valt in veel gevallen al te twisten, maar dit geldt bij medische aansprakelijkheid des te meer."

Een hoge rekening

Het slachtoffer heeft een groot financieel risico, wat ertoe leidt dat velen geen procedure starten.[12] Daarnaast kost het aansprakelijkheidssysteem partijen en de samenleving veel geld. Er zijn vele partijen in het spel, waaronder de patiënt, advocaten, de arts, het ziekenhuis, verzekeraars en medisch deskundigen, allen met een eigen financieel belang, en ook de rechtspraak moet worden gefinancierd.

De Nieuw-Zeelandse oplossing: een 'no-fault compensation scheme'[13]

Nieuw-Zeeland heeft al enkele decennia een door de overheid beheerd compensatiefonds, waarbij (onder andere) patiënten die schade oplopen als gevolg van medische handelingen worden gecompenseerd zonder dat is vereist dat de arts onzorgvuldig heeft gehandeld.[14] Iemand die gebruik maakt van het fonds kan geen gewone aansprakelijkheidsclaim meer instellen.[15]

aansprakelijkheidsrecht:

winnaars, maar veel verliezers.

Nick du Bois

Dit systeem lost een aantal problemen op en blijkt in de praktijk vrij goed te werken: zowel patiënten als artsen zijn tevreden.[16] Slachtoffers worden veel beter gecompenseerd.[17] Het is immers niet meer nodig om aansprakelijkheid te bewijzen. Ook zullen minder mensen afzien van een claim, omdat de trage gerechtelijke procedures en de kosten tot het verleden behoren. Daarnaast zal hierdoor de onzekerheid en de emotionele belasting voor een deel worden weggenomen. Verder is de procedure veel goedkoper en wordt de rechterlijke macht ontlast.[18] Hoewel een bestuurlijk orgaan alsnog beslissingen zal moeten nemen, zijn de kosten veel lager, omdat er minder partijen bij zijn betrokken, de procedures korter duren en juridisch minder complex zijn.

Maar natuurlijk kleven er ook aan dit systeem nadelen. Hoewel meer slachtoffers een schadevergoeding krijgen, zal deze veel lager zijn. Niet alle schade kan immers worden vergoed met overheidsgeld. De vraag is echter wat beter is: een loterij waarin weinig mensen een hoge vergoeding krijgen, of een systeem waarbij veel mensen een iets lagere vergoeding krijgen? Hiermee samenhangend is het bezwaar dat mensen die geen profijt hebben van het systeem er wel aan meebetalen. Dit geldt echter ook voor het aansprakelijkheidsrecht, waarin veelal de door premiebetalers bekostigde verzekering zal betalen en de rechtspraak door de samenleving wordt gefinancierd.

> "De vraag is echter wat beter is: een loterij waarin weinig mensen een hoge vergoeding krijgen, of een systeem waarbij veel mensen een iets lagere vergoeding krijgen?"

Een ander mogelijk nadeel is dat medisch specialisten en ziekenhuizen minder zorgvuldigheid betrachten, omdat ze toch niet aansprakelijk kunnen worden gesteld, waardoor de kwaliteit van de zorg afneemt en het aantal medische fouten toeneemt.[19] In hoeverre het aansprakelijkheidsrecht een preventieve werking heeft valt te betwisten, omdat uiteindelijk verzekeraars betalen. Bovendien wijst onderzoek uit dat de zorgkwaliteit in Nieuw-Zeeland niet verschilt met die in de Verenigde Staten, dat juist een aansprakelijkheidssysteem met relatief hoge schadevergoedingen kent.[20]

Een meer fundamenteel bezwaar is dat het fonds discrimineert.[21] Waarom zou alleen schade ten gevolge van medische ingrepen geen onrechtmatig handelen vereisen, terwijl iemand die als gevolg van een auto-ongeluk hetzelfde letsel heeft opgelopen, dit wel moet aantonen? In beide gevallen valt het slachtoffer niets te verwijten, maar is de uitkomst verschillend. Deze kwestie gaat niet over het systeem zelf, maar over waar wij als samenleving de grens willen leggen. Het systeem zou kunnen worden uitgebreid naar alle vormen van persoonlijk letsel, ongeacht de oorzaak.

Conclusie

Het moge duidelijk zijn dat het huidige medische aansprakelijkheidssysteem niet doet wat het moet doen: het vergoeden van de schade van patiënten. Een compensatiefonds zoals in Nieuw-Zeeland is een mogelijk alternatief, dat ook nog eens veel problemen oplost. Er is geen enkele reden om hier niet op z'n minst mee te experimenteren, zoals België ook al doet. Als we niets doen, weten we in ieder geval zeker dat er niets zal verbeteren. N

1. J.L. Smeehuijzen & A.J. Akkermans, 'Medische aansprakelijkheid: over grote problemen, haalbare verbeteringen en overschatte revoluties' in: *Ontwikkelingen rond medische aansprakelijkheid*, Den Haag: SDU 2013, p. 17.
2. J. Legemaate, *Wikken en wegen, Gezondheidsrecht in beweging*, oratie UvA, Amsterdam: Amsterdam University Press 2011, p. 14.
3. T. Hartlief, 'Prognoses in het Personenschaderecht', *AV&S* 2005/5, p. 159-168.
4. J.L. Smeehuijzen & A.J. Akkermans, p. 17.
5. R.P. Wijne in: C.J.J.M. Stolker (red.), *Groene Serie Onrechtmatige daad*, Deventer: Wolters Kluwer, VI.3.6.2.
6. J.L. Smeehuijzen & A.J. Akkermans, p. 19-21.
7. R.P. Wijne, *GS Onrechtmatige daad*, VI.3.5.2.
8. J.L. Smeehuijzen & A.J. Akkermans, p. 19.
9. J.L. Smeehuijzen & A.J. Akkermans, p. 20.
10. R.P. Wijne, *GS Onrechtmatige daad*, VI.3.9.6.
11. HR 18 maart 2005, ECLI:NL:HR:2005:AR5213 (*Baby Kelly*).
12. J.L. Smeehuijzen & K. van Wees, 'Over problemen en oplossingen in het medisch aansprakelijkheidsrecht', *NJB* 2013/1966.
13. Zie voor een uitgebreide bespreking: P. Blake, 'Medical Mishap: No Fault Compensation as an Alternative to Civil Litigation - a Review of 30 Years' Experience with the New Zealand Accident Compensation Corporation System', *Medico-Legal Journal* 2010, afl. 78, p. 126 e.v.
14. R.P. Wijne, 'Een nieuwe blik op no fault systemen ter verhaal van zorggerelateerde schade', *Letsel & Schade* 2013, afl. 3, p. 6 e.v.
15. R. Rijnhout, 'Alternatieve vergoedingssystemen in personenschadezaken en slachtofferbehoeften', *NTBR* 2017/39, p. 287.
16. P. Blake, p. 126 e.v.
17. M. Bismark & R. Paterson, 'No-fault Compensation in New Zealand: Harmonizing Injury Compensation, Provider, Accountability And Patient Safety', *Health Affairs* 2006, afl. 1, p. 280.
18. M. Bismark & R. Paterson, p. 280.
19. P. Blake, p. 128.
20. M. Bismark & R. Paterson, p. 279.
21. T. Douglas, 'Medical Injury Compensation: Beyond No-Fault', *Medical Law Review* 2009, p. 35 e.v.

Een voortzetting van de politiek

De geschiedenis van de ambtsmisdrijvenprocedure

Geert Wilders staat bepaald niet bekend om zijn geweldige relatie met de rechterlijke macht. In 2012 werd zijn vordering in kort geding om de goedkeuring van het ESM-verdrag aan te houden tot na de verkiezingen van dat jaar afgewezen.[1] Eind 2016 werd hij door drie vermeende "D66-rechters" veroordeeld wegens groepsbelediging en aanzetten tot discriminatie.[2] En eerder dit jaar, op 15 februari, seponeerde het Openbaar Ministerie zijn aangifte tegen minister-president Rutte wegens discriminatie.[3] Voor die seponering droeg het OM twee belangrijke argumenten aan: er is geen sprake van (strafbare) discriminatie, en zelfs als dat wel het geval was zou het OM niet mogen vervolgen: in dat geval zou namelijk sprake zijn van een ambtsmisdrijf, en op grond van artikel 119 Grondwet mag alleen de procureur-generaal bij de Hoge Raad vervolging instellen wegens ambtsmisdrijven, en dan alleen op last van de regering of de Tweede Kamer. Wilders liet het hier niet bij zitten: hij wil op grond van artikel 12 Sv het OM tot vervolging laten bevelen.[4]

Het is niet de eerste keer dat Wilders te maken heeft met de ambtsmisdrijvenprocedure van artikel 119 Grondwet: in 2009 diende de PVV bijvoorbeeld een verzoek in bij de Tweede Kamer om toenmalig minister Eberhard van der Laan te vervolgen (afgewezen met 132 tegen 10 stemmen)[5] en in 2016 tegen Mark Rutte naar aanleiding van diens optreden na het Oekraïnereferendum.[6] Na zijn veroordeling in 2016 werd betoogd dat het beter was geweest Wilders te vervolgen wegens een ambtsmisdrijf.[7]

De regeling van ambtsmisdrijven krijgt ook aandacht van anderen dan Wilders: de Wet ministeriële verantwoordelijkheid (Wmv)[8] bevindt zich middenin een grondige herziening, die recentelijk door de Tweede Kamer is gekomen[9] en (naar het zich laat aanzien) zonder veel moeite de Eerste Kamer zal halen.[10] Men kan zich echter afvragen of de ambtsmisdrijven geen behoefte hebben aan een veel grondiger herziening, en of het überhaupt wel nodig is een speciale procedure daarvoor te hebben. In een reeks bijdragen zal ik op die vraag, en meer in het algemeen op de ambtsmisdrijven, ingaan. In dit eerste deel: de geschiedenis en achtergrond van de ambtsmisdrijven.

1 De eerste Grondwetten

De ambtsmisdrijven zijn niet pas bij de Grondwetsherziening van 1983 uitgevonden: ze staan al beduidend langer in de Grondwet. Zo bepaalde de Grondwet van 1814:

> **Art. 104.** De leden van de vergadering der Staten Generaal, de Hoofden der ministeriële departementen, de leden van den Raad van State, de Commissarissen van den Souvereinen Vorst in de Provinciën of Landschappen staan te regt voor den Hoogen Raad, wegens alle misdrijven in de waarneming hunner functiën begaan. Zij mogen echter deswege nimmer in regten betrokken worden, dan na dat door de vergadering van de Staten Generaal daartoe uitdrukkelijk verlof verleend zal zijn.
>
> **Art. 105.** De Hooge Raad neemt ook kennis en beoordeelt alle commune delicten door gemelde personen, gedurende den tijd hunne functiën, begaan, gelijk mede tot deszelfs cognitie behooren de misdrijven der leden van zoodanige andere hooge kollegiën en ambtenaren, als bij de wet nader zal worden bepaald.[11]

De twee artikelen, die in de Grondwet van 1815 grotendeels gelijkluidend zijn overgenomen, bevatten een aantal interessante punten. Allereerst is er de lijst van personen die voor de Hoge Raad kunnen terechtstaan: leden van de Staten-Generaal, ministers, leden van de Raad van State en commissarissen van de Koning.[12] Het betreft, in de woorden van de Leidse hoogleraar staatsrecht Johannes Buijs, personen die "òf als staatkundige raadslieden van de Kroon … òf als de onmiddellijke uitvoerders van hare politieke bevelen … zich … aan poging om de constitutie omver te werpen zouden schuldig kunnen maken."[13] De genoemde personen zijn in feite degenen die het nauwst betrokken zijn bij het maken en uitvoeren van het regeringsbeleid – hetzij als wetgever, hetzij als adviseur, hetzij als uitvoerder – en die daarom in het bijzonder een gevaar voor de staat zouden kunnen vormen.

Daarbij komt nog, zo vervolgt Buijs, dat zij alleen wegens *ambtsmisdrijven* (de wet spreekt van "misdrijven in de waarneming hunner functiën begaan") vervolgd kunnen worden, dat zijn nu bij uitstek misdrijven die een politiek karakter zullen dragen. Vandaar ook dat enkel de Hoge Raad bevoegd was: 's lands hoogste rechtscollege was immers meer dan enig ander gerecht geschikt de naleving van de Grondwet te waarborgen en zou bovendien beter bestand zijn tegen eventuele politieke druk.[14]

Dat is althans – nog steeds volgens Buijs – de officiële reden waarom er een bijzondere procedure voor ambts-

met andere middelen? (I)

van artikel 119 Grondwet

Joris van de Riet

misdrijven zou gelden. Artikel 105 voegt immers aan de tamelijk beperkte categorie van "ambtsmisdrijven" ook alle andere delicten toe die de genoemde personen plegen zolang zij in functie zijn.[15] In werkelijkheid heeft het bestaan van dit zogeheten *forum privilegiatum* dan ook vooral te maken met de bijzondere hoedanigheid van degenen die op deze wijze vervolgd kunnen worden: de Grondwetgever vreesde vooral voor een onzorgvuldige en wellicht politiek beïnvloede vervolging van overheidsfunctionarissen.[16] Vanuit dat oogpunt valt ook te verklaren waarom de toestemming van de Staten-Generaal vereist was voor vervolging: een overenthousiaste officier van justitie zou politici kunnen gaan vervolgen wegens ambtsmisdrijven en daarbij een hoop opschudding veroorzaken, hetgeen vanuit politiek oogpunt uiteraard onwenselijk is.[17] Een soortgelijke argumentatie – bescherming tegen lichtvaardige vervolging – werd overigens door de regering aangedragen bij het ontwerpen van de huidige regeling.[18]

"De Grondwetgever vreesde vooral voor een onzorgvuldige en wellicht politiek beïnvloede vervolging van overheidsfunctionarissen."

In 1815 werden een paar kleine wijzigingen aangebracht: artikel 177 bepaalde nu dat de genoemde functionarissen terecht stonden voor de Hoge Raad voor *alle* misdrijven tijdens hun functie begaan, maar voegde daaraan toe dat alleen voor vervolging van misdrijven die *in de uitoefening van de functie* waren begaan – met andere woorden, ambtsmisdrijven – verlof moest worden verleend door de Staten-Generaal. Artikel 178 opende de mogelijkheid om ook andere personen dan de reeds genoemden te vervolgen voor de Hoge Raad.[19]

2 1848 en verder

De Grondwetsherziening van 1848 bracht een paar wijzigingen in de procedure. De artikelen luidden:

> **Art. 159.** De leden der Staten-Generaal, de hoofden der ministeriële departementen, de gouverneurs-generaal of de hooge ambtenaren onder een anderen naam met gelijke magt bekleed in de koloniën of bezittingen des Rijks in andere werelddeelen, de leden van den Raad van State en de commissarissen des Konings in de provinciën staan, wegens ambtsmisdrijven, ter vervolging hetzij van Koningswege, hetzij van wege de Tweede Kamer, te regt voor den Hogen Raad.
>
> **Art. 160.** De wet bepaalt welke andere ambtenaren en leden van hooge collegiën, wegens ambtsmisdrijven, voor den Hoogen Raad te regt staan.

Het meest opvallende verschil is de toevoeging van een lange zinsnede die naast de vier eerdergenoemde functies – leden van de Staten-Generaal, ministers, leden van de Raad van State en de commissarissen van de Koning – ook de gouverneurs-generaal en daarmee gelijk te stellen functies bij de procedure betrekt.

Interessanter is de subtiele wijziging van de precieze delicten die voor de Hoge Raad vervolgd kunnen worden: betrof het in 1815 (en 1840) nog alle misdrijven begaan gedurende de tijd dat iemand een bepaald ambt bekleedt, in 1848 werd de regeling beperkt tot ambtsmisdrijven. Aanpassing van de Wet op de rechterlijke organisatie bleef echter uit, met als gevolg dat minister van Marine G.C.C. Pels Rijcken in 1867 nog door de Hoge Raad werd veroordeeld voor het laten loslopen van zijn hond[20] – geen ambtsmisdrijf, maar desalniettemin een delict dat door de Hoge Raad in eerste en enige aanleg werd berecht. Toen de ambtsmisdrijven in 2015 naar aanleiding van het lekken uit de commissie-Stiekem weer eens in de belangstelling stonden, leidde deze gebeurtenis nog tot verwarring over de vraag of het nu wel of geen ambtsmisdrijf was.[21]

Een derde punt – en veruit het belangrijkste – is het vereiste om de vervolging te kunnen aanvangen. Waar eerder nog vereist was dat de Staten-Generaal toestemming verleenden voor vervolging, bepaalt de Grondwet sinds 1848 dat de vervolging plaatsvindt op last van hetzij de Koning, hetzij de Tweede Kamer.[22] Het initiatief voor vervolging ligt sindsdien dan ook bij de politiek: alleen twee politieke organen kunnen immers een vervolging instellen; het Openbaar Ministerie kan niet zelf tot vervolging overgaan.[23] Buijs vreesde – begrijpelijkerwijze – dat dit tot gevolg zou hebben dat allerlei ambtsmisdrijven en -overtredingen vrijwel niet meer vervolgbaar zouden kunnen zijn, nu men een last van de regering of de Tweede Kamer nodig zou hebben om sommige functionarissen te vervolgen voor tamelijk onbeduidende feiten. Waarom zou de Hoge Raad beter in staat zijn om te oordelen over, zeg, omkoping (artikel 363 Sr) of het wederrechtelijk binnentreden van een woning (artikel 370 Sr) dan de gebruikelijke rechterlijke instanties? Het betreft bij veel ambtsmisdrijven immers geen delicten die een bij uitstek

politiek karakter dragen, terwijl dat nu juist de reden was om de Hoge Raad als rechter in eerste en enige aanleg aan te wijzen.[24]

Na 1887 is het voorschrift niet ingrijpend meer gewijzigd: het is enige malen vernummerd en de verwijzing naar de gouverneurs-generaal en ambtenaren van gelijke rang is vervangen door een opsomming van de specifieke gouverneurs en gouverneurs-generaal die onder deze bepaling vallen – een opsomming die na 1945 overigens enige malen is gewijzigd om de dekolonisatie en staatkundige veranderingen binnen het Koninkrijk bij te houden.

3 De algehele herziening van 1983

Bij de algehele Grondwetsherziening van 1983 is uiteraard ook aandacht besteed aan de ambtsmisdrijven. De procedure is vrijwel onveranderd gebleven, maar de kring van personen die onder artikel 119 vallen is beperkt. Er bleven drie categorieën van personen over: leden van de Staten-Generaal, ministers en staatssecretarissen. De gouverneurs van Suriname en de Nederlandse Antillen, de leden van de Raad van State en de commissarissen van de Koning zijn geschrapt. De reden om specifiek voor deze categorie personen te kiezen is, aldus de regering, dat het hier "bij uitstek politiek ambtsdragers" betreft, wier vervolging "in sterke mate een politiek karakter draagt."[25] Dat laatste brengt ook met zich mee dat het nuttig is de leden van de Staten-Generaal, ministers en staatssecretarissen te beschermen tegen lichtvaardige vervolging, en dus een bijzondere waarborg in procedure in te bouwen.

Ondanks bedenkingen van de Raad van State[26] – die graag zijn vice-president genoemd wilde zien – en verschillende fracties in de Tweede Kamer – met name de PvdA, die het *forum privilegiatum* liever helemaal afgeschaft zag[27] - werd het door de regering voorgestelde artikel aangenomen, en sindsdien luidt artikel 119 Grondwet als volgt:

> De leden van de Staten-Generaal, de ministers en de staatssecretarissen staan wegens ambtsmisdrijven in die betrekkingen gepleegd, ook na hun aftreden terecht voor de Hoge Raad. De opdracht tot vervolging wordt gegeven bij koninklijk besluit of bij een besluit van de Tweede Kamer.

N

1. Rb. Den Haag 1 juni 2012, ECLI:NL:RBSGR:2012:BW7242, *JB* 2012/174, m.nt. J.L.W. Broeksteeg; *AA* 2012, p. 635, m.nt. R.J.B. Schutgens (*Wilders/Staat*). Annotator Broeksteeg noemt de zaak niet onterecht "kansloos."
2. Rb. Den Haag 9 december 2016, ECLI:NL:RBDHA:2016:15014, *NJFS* 2017/22; *NBSTRAF* 2017/8 (*Wilders II*). De rechtbank kon Wilders' opmerkingen over "neprechters" en "D66-rechters" overigens niet waarderen en achtte deze "een gekozen volksvertegenwoordiger onwaardig" (r.o. 3.3).
3. 'OM vervolgt Rutte niet wegens discriminatie na aangifte Wilders', *NOS* 15 februari 2018.
4. "Wilders doet aangifte tegen premier Rutte bij verkeerd loket", *de Standaard* 15 februari 2018. Het OM heeft overigens al laten weten dat de artikel 12-procedure om dezelfde reden evenmin succesvol zal zijn (OM Den Haag, *Twitter* 15 februari 2018, https://twitter.com/OM_DenHaag/status/964080050244026368).
5. *Kamerstukken II* 2009/10, 32158, 1. Verzoek weggestemd in *Handelingen II* 2009/10, 15, p. 1130-1131.
6. *Kamerstukken II* 2015/16, 34452, 1. Verzoek weggestemd in *Handelingen II* 2015/16, 81, item 17.
7. J.S. Spijkerman, 'De zaak Wilders: een politiek proces? Waarom niet?', *Strafblad* 2017, afl. 1, p. 16-22. Kritisch daarover J.S. Nan, 'Kroniek van het straf(proces)recht', *NJB* 2017/835, afl. 15, p. 1012-1026, hier p. 1025, nt. 73.
8. Voluit de Wet van 22 april 1855, houdende regeling der verantwoordelijkheid van de Hoofden der Ministeriële Departementen (*Stb.* 1855, 33). In 1855 deed men blijkbaar nog niet aan citeertitels, dus de wet heeft een officieuze citeertitel meegekregen (die overigens niet helemaal klopt: het betreft immers niet alleen ministers maar ook staatssecretarissen en leden van de Staten-Generaal).
9. *Handelingen II* 2017/18, 60, item 6.
10. Het voorlopig verslag (*Kamerstukken I* 2017/18, 34871, B) bevat enkel een paar vragen van de VVD.
11. De tekst van de verschillende historische Grondwetsartikelen is te vinden op www.denederlandsegrondwet.nl.
12. Ik heb de vrijheid genomen de moderne benamingen te gebruiken.
13. J.Th. Buijs, *De Grondwet. Toelichting en kritiek. Tweede deel*, Arnhem: Gouda Quint 1884, p. 447.
14. Buijs 1884, p. 447. Dat de Hoge Raad beter dan andere rechters bestand zou zijn tegen politieke druk is overigens enigszins ironisch als men bedenkt dat de Hoge Raad van 1838 tot 1988 pal naast de Tweede Kamer zetelde.
15. In een modernere situatie zou dit betekenen dat men een Kamerlid ook voor de Hoge Raad zou moeten dagen wegen voor bijvoorbeeld een verkeersovertreding.
16. Buijs 1884, p. 448.
17. Datzelfde gold al voor de Staatsregeling van 1798, en is, aldus Thorbecke, vrijwel ongewijzigd overgenomen door de Grondwet van 1814: J.R. Thorbecke, *Aanteekening op de Grondwet*, Amsterdam: Joh. Müller 1839, p. 254-255.
18. *Kamerstukken II* 1979/1980, 16164 (R1147), 3, p. 5. Zie ook G. Boogaard & J. Uzman, commentaar op art. 119 Gw, aant. 1, in: E.M.H. Hirsch Ballin & G. Leenknegt (red.), *Artikelsgewijs commentaar op de Grondwet* (online publiek, www.nederlandrechtsstaat.nl), laatst bijgewerkt januari 2016.
19. Buijs 1884, p. 448-449.
20. HR 9 januari 1968, 133 (n.g.); M.J.M. Verhulst & G. Boogaard, 'Het hondje van minister Pels Rijcken. Over verwijzingen naar eerdere vervolgingen van politieke ambtsdragers', *NJB* 2016/74, afl. 2, p. 122-123.
21. Zie bijv. R. Abels, 'Een onmogelijke opdracht', *Trouw* 14 november 2015; R. Giebels, 'Alleen Kamer krijgt Dijsselbloem en Wiebes achter de tralies', *de Volkskrant* 3 december 2014.
22. Merk op dat het nu enkel de *Tweede* Kamer is, en niet de Staten-Generaal als geheel (zoals tot 1848 het geval was; Thorbecke 1839, p. 255). De Eerste Kamer heeft sindsdien (vrijwel) geen rol meer bij de vervolging van ambtsmisdrijven.
23. Aldus ook Buijs 1884, p. 450.
24. Buijs 1884, p. 452.
25. *Kamerstukken II* 1979/80, 16164 (R 1147), 3, p. 5. Vgl. *Kamerstukken II* 1980/81, 16164 (R 1147), 10, p. 1.
26. *Kamerstukken II* 1979/80, 16164 (R 1147), 4, p. 20.
27. *Kamerstukken II* 1979/80, 16164 (R 1147), 7, p. 1.

De ambtsketen als heet hangijzer

Over het politieke debat omtrent het gekozen burgemeesterschap

Jurian Bos

Nu de spreekwoordelijke rook uit de stemhokjes is opgetrokken en de gemeenteraadsverkiezingen achter de rug zijn, zit de directe inmenging van burgers in het gemeentelijk bestuur er voor de komende vier jaar weer op. Dat beeld zou na de volgende gemeenteraadsverkiezingen echter drastisch veranderd kunnen zijn. Het al jaren sluimerende plan om de burgemeester niet meer per koninklijk besluit, maar door de burgers zelf te benoemen, is immers weer een stap dichterbij gekomen: in januari stemde een zeer ruime tweederdemeerderheid van de partijen in de Tweede Kamer (alleen de SGP was tegen) voor het schrappen van deze koninklijke benoeming uit de Grondwet.[1] Dit resultaat valt niet los te zien van de huidige tendens. Zo demonstreerde Geert Wilders samen met een handjevol medestanders afgelopen zomer nog in Arnhem tegen de in zijn ogen '*schandalige*' benoeming van de inmiddels huidige burgemeester Ahmed Marcouch, en verklaarde Thierry Baudet een gekozen burgemeester te zien als hét middel om "*de baantjescarrousel van het 'partijkartel' te doorbreken*".[2][3] Maar het plan wordt niet alleen ondersteund door de *enfant terribles* van de vaderlandse politiek; D66, anno 2018 een gevestigde partij met bijna dertig burgemeesters door heel Nederland, werd er als het ware voor opgericht. Het gekozen burgemeesterschap was een van de democratische idealen die oprichter Hans van Mierlo met zijn partij wilde verwezenlijken. Zelfs nu D66 zijn wilde manen, en daarmee enkele idealen, kwijt is geraakt, hangt het deze vorm van directe democratie nog steeds aan. Het was daarom ook D66-Kamerlid Rob Jetten die het al eerder genoemde voorstel vorig jaar in tweede lezing aanhangig maakte in de Kamer. Hoewel dat voorstel breed gedragen werd, lijkt een deel van de traditionele partijen toch nog steeds niet direct warm te lopen voor een burgemeester die zich verzekerd van de stem van de kiezer mag tooien met een glinsterende ambtsketen.[4] Het huidige Nederlandse model staat daardoor vooralsnog haaks op bijna alle Europese modellen, waarin de burgemeester al jaren (in)direct door de burgers gekozen wordt. Nu het schrappen van de Koninklijke benoeming echter aanstaande lijkt, staat een brede maatschappelijke discussie (opnieuw) op het punt los te barsten; een discussie, waarop ik middels dit artikel alvast een voorschot neem. Want waarom kent het invoeren van het gekozen burgemeesterschap in Nederland zo'n lange aanloop?

Het juridische aspect

Om dit complexe vraagstuk goed te kunnen begrijpen is enige kennis van de huidige procedure, terug te vinden in artikel 61 van de Gemeentewet en in artikel 131 van de Grondwet, een vereiste. De gemeenteraad stelt nu samen met de Commissaris van de Koning enkele eisen en wensen op, waarna een vacature voor de functie van burgemeester wordt geplaatst. De commissaris maakt een selectie van de sollicitanten, waarna een speciale vertrouwenscommissie van de gemeenteraad sollicitatiegesprekken met de kandidaten voert. De gemeenteraad zelf brengt na de gesprekken, en na het advies van de Commissaris van de Koning, een aanbeveling uit over twee kandidaten en zendt deze naar de Minister van Binnenlandse Zaken. Pas al zijn goedkeuring is geleverd (hij mag slechts in uitzonderlijke gevallen van het advies van de gemeenteraad afwijken) kan de kandidaat beëdigd worden door de Koning. Deze bestuurlijke vorm van pingpong is een lichtelijk verwarrende procedure die tevens niet bijzonder transparant is.

"Deze bestuurlijke vorm van pingpong is een lichtelijk verwarrende procedure die tevens niet bijzonder transparant is."

Precies om die reden wordt deze grondwetswijziging zo breed gedragen. Nu alle regeringspartijen hun steun hebben toegezegd is een meerderheid in de Eerste Kamer immers ook al een zekerheid.[5] Als daar zoals verzekerd eveneens een tweederde meerderheid van de Kamerleden voor de wijziging is zal de wettekst van artikel 131 van de Grondwet veranderd worden. In de huidige versie van het artikel staat dat de commissaris van de Koning en de burgemeester bij Koninklijk besluit worden benoemd. In het wetsvoorstel dat nu in behandeling is, staat dat deze benoeming, tezamen met een eventuele schorsing of ontslag op 'een bij wet te bepalen wijze' worden geregeld. Deze zogeheten deconstitutionalisering van deze benoemingen maakt dus de weg vrij voor een wettelijke regeling voor een gekozen burgemeester. Rob Jetten zelf, de man die het voorstel voor de tweede keer aanhangig maakte, is echter terughoudend op dit punt. Hij noemt zijn voorstel slechts 'een startschot voor een brede politieke discussie'. Deze terughoudendheid heeft alles te maken met een stemming in de Eerste Kamer die in 2005 plaatsvond, en met flink wat gevoel voor drama werd omgedoopt in 'de nacht van Van Thijn'.

De conclusies van 'de nacht van Van Thijn'

Tijdens die bewuste nacht stemde de PvdA van

senator Ed van Thijn bij de laatste stemming tegen het toenmalige wetsvoorstel dat een direct verkozen burgemeester mogelijk zou maken, waardoor deze uiteindelijk geen doorgang vond. Deze tegenstem was schokkend, vooral omdat Van Thijn aan het begin van zijn politieke carrière een groot voorstander van het gekozen burgemeesterschap was.[6] De plotselinge ommekeer werd hem niet in dank afgenomen door de voorstanders: Van Thijn zelf werd uitgemaakt voor rat, de PvdA voor 'de partij van de achteruitgang' en toenmalig minister van Economische zaken Laurens Jan Brinkhorst noemde de actie van Van Thijn 'moord met voorbedachte rade'.[7] Minister voor Bestuurlijke Vernieuwing Thom de Graaf stapte op naar aanleiding van dit debacle (ironisch genoeg liet hij zich twee jaar later trouwens wél benoemen tot burgemeester van Nijmegen), en de plannen voor het gekozen burgemeesterschap zouden na dit haast Shakespeareaanse drama voor bijna tien jaar in de ijskast worden gezet.

De hoofdrolspeler zelf verklaarde dat hij het simpelweg niet eens was met de snelheid waarmee het kabinet het plan wilde doorvoeren.[8] Zelfs na vele concessies gedaan door De Graaf, waaronder de gevraagde gefaseerde invoering van het plan, hield Van Thijn zijn poot stijf. Uiteindelijk roept de Nacht van Van Thijn meer vragen dan antwoorden op. Hoe kon een man, die eerst een groot voorstander was van bestuurlijke vernieuwing, zo radicaal van mening veranderen?

"De discussie om het gekozen burgemeesterschap lijkt daarom eveneens een discussie tussen het landelijk, en het lokale bestuur."

Een scala aan tegenargumenten

De nacht van Van Thijn zelf heeft ons duidelijk gemaakt dat deze invoering op veel weerstand stuit, maar voorziet ons nog niet van een duidelijke reden waarom. Veel constructieve tegenargumenten werden tijdens deze bewuste nacht immers niet geuit. Dat wil niet betekenen dat deze er simpelweg niet zijn, integendeel zelfs. Saillant genoeg komt dit tegengeluid juist vanuit de hoek van de zittende burgemeesters.

Uit een enquête die Nieuwsuur begin oktober hield onder meer dan 200 burgemeesters bleek dat slechts één op de tien burgemeesters voor een direct gekozen burgemeester was.[9] Deze enquête werd gehouden naar aanleiding van het opnemen van de steun van de coalitiepartijen voor het plan van D66. De scepsis van de burgemeesters over dit plan is daarom op zijn zachtst gezegd opvallend te noemen. De vier coalitiepartijen leveren namelijk tezamen in bijna driekwart van de gemeentes een burgemeester. De discussie om het gekozen burgemeesterschap lijkt daarom eveneens een discussie tussen het landelijk, en het lokale bestuur. Maar waarom bestaat er vanuit de hoek van de burgemeesters zo weinig vertrouwen in dit plan?

Oud-burgemeester van Den Bosch Tom Rombouts draagt hier meerdere redenen voor aan. Zo zou er het risico bestaan dat de inwoners van een gemeente geneigd zijn te stemmen op (lokaal) bekende inwoners, zoals bijvoorbeeld prins Carnaval. De burgers zouden dan het systeem van vriendjespolitiek, een concept dat een gekozen burgemeester juist behoort tegen te gaan, indirect in stand houden. Maar, nog veel belangrijker: de stad zit dan voor zes jaar vast aan een naar alle waarschijnlijkheid onbekwame burgemeester. Een hoogst onwenselijke situatie, alhoewel 365 dagen carnaval per jaar zo slecht nog niet klinkt.

Het plan lijkt sowieso niet geschikt voor de provincies 'onder de rivieren'. Rombouts merkt namelijk nog een belangrijk nadeel op: de gekozen burgemeester zou door de in Brabant en Limburg actieve drugscriminelen kunnen worden aangewend als een middel om meer invloed te krijgen op de lokale politiek, en daarmee ook de bestrijding van drugscriminaliteit. De burgemeester dient daarom in zijn optiek afstand te houden van de burgers, en door een onafhankelijke instantie te worden ingesteld.

Het laatste gebruikte tegenargument heeft ook met deze afstand tussen de burgemeester en de burgers te maken. Voorzitster van het Nederlands Genootschap van Burgemeesters, Liesbeth Spies, stelt dat de burgemeester soms ongemakkelijke en lastige keuzes moet maken; keuzes die niet altijd even goed zullen vallen bij de inwoners van de gemeente. Met het invoeren van het gekozen burgemeesterschap zal de invulling van dit ambt onder een vergrootglas komen te staan, waardoor een

Bron: Gemeente Amsterdam

burgemeester misschien zal aarzelen bij het maken van deze belangrijke keuzes, om ze vervolgens na te laten. Hiermee houdt hij zijn imago goed en vergroot hij zijn kans op een eventuele herverkiezing, maar de gemeente zelf is er uiteindelijk niet bij gebaat. Een burgemeester moet kortom onafhankelijk zijn taak kunnen blijven uitvoeren, maar het gekozen burgemeesterschap verhindert dat volgens haar.

De visie van de voorstanders

Er zijn echter eveneens veel argumenten voor de invoering van het gekozen burgemeesterschap, waarvan de eerste uit een opvallende hoek komt. Henk Westbroek, de zanger die ons onder andere voorzag van het meesterwerk *"Sinterklaas, wie kent hem niet..",* had in een ver verleden politieke ambities; zo zat hij vier jaar lang in de gemeenteraad namens de lokale partij Leefbaar Utrecht. Ook solliciteerde hij in totaal drie keer voor de post van burgemeester, maar elke keer kreeg hij nul op rekest omdat hij 'geen bestuurlijke ervaring' had. Deze ervaringen wakkerden voor hem het wantrouwen in de benoemingsprocedures alleen maar verder aan; de sollicitatieprocedure heeft soms immers de schijn van een doorgeefluik voor baantjes naar partijbobo's.

De benoeming van Ahmed Marcouch in Arnhem hielp dit imago zeker niet de wereld uit. Nadat duidelijk was dat er voor hem geen plek was in de Tweede Kamer werd hij binnen drie maanden benoemd als burgemeester van een stad waar hij tot dan toe geen noemenswaardige binding mee had. De cijfers liegen er tevens ook niet om: terwijl landelijk meer dan de helft van de zetels in de gemeenteraden wordt bezet door lokale partijen, leveren deze in slechts drie procent van de gemeenten een burgemeester. In de woorden van Westbroek zelf: *"blijf ver weg van de politiek, want daar kom je weinig aardige en oprechte mensen tegen".*[10]

Maar de argumenten voor het gekozen burgemeesterschap gaan veel verder dan alleen wantrouwen tegenover bestuurders. De belangrijkste eigenschap van een burgemeester is de band die hij heeft met de inwoners als 'gezicht van de gemeente'. Zeker in grote gemeentes heeft de burgemeester voornamelijk de rol van burgervader, met als meest sprekende voorbeeld Eberhard van der Laan.

De wil van het volk, of toch niet?

Het is daarom ook niet verwonderlijk dat in Amsterdam begin februari een oproep werd gedaan voor een referendum over de nieuwe burgemeester van onze hoofdstad. De oproep was afkomstig van een aantal inwoners van Amsterdam die een zelfbenoemd volksinitiatief startten om invloed te hebben op de nieuwe burgemeester. Het is echter de vraag of deze groep ook daadwerkelijk direct de 'bezorgde burger' vertegenwoordigt, alle initiatiefnemers hebben namelijk een politieke achtergrond en zijn daarom ook veel meer betrokken bij de gemeentepolitiek dan de gemiddelde inwoner.

Dit brengt ons bij het laatste punt: wat vindt de Nederlander zelf van dit plan? Wie de comment-sectie onder het artikel van de NOS omtrent de aanstelling van Marcouch erop naslaat zou denken dat de discussie om het gekozen burgemeesterschap behoorlijk leeft onder de bevolking. De harde cijfers geven echter een heel ander beeld. Toen in 2007 als proef een referendum over de nieuwe burgemeester werd gehouden kwam in Utrecht slechts 9% van de stemgerechtigden opdagen.[11] Tevens is de opkomst bij gemeenteraadsverkiezingen altijd erg laag, en het is dus maar de vraag of de burger zit te wachten op nog een lokale stemming.

"Wie de comment-sectie onder het artikel van de NOS omtrent de aanstelling van Marcouch erop naslaat zou denken dat de discussie om het gekozen burgemeesterschap behoorlijk leeft onder de bevolking. De harde cijfers geven echter een heel ander beeld."

"De uitslag"

De discussie om het gekozen burgemeesterschap leeft op dit moment slechts op papier, en is voornamelijk principieel. Nu politiek Den Haag inmiddels vastbesloten lijkt het plan door te voeren kan het echter wel zeer spannend worden hoe de lokale fracties op het besluit reageren wanneer er daadwerkelijk een wetsvoorstel voor een gekozen burgemeester volgt. Ook ligt het dan in de lijn der verwachting dat de 'bezorgde burger' (lees: GeenPeil) zich meer met de gang van zaken zal gaan bemoeien, waardoor er eindelijk weer een breed maatschappelijk debat komt over dit prangende vraagstuk. Een debat dat, na de nacht van Van Thijn, misschien wel de dag van Jetten voort kan brengen. N

1. Handelingen *II* 2017/18, 42, item 19, nr. 2
2. *Het Parool,* 4 juli 2017, 'PVV demonstreert tegen Marcouch in Arnhem'
3. *AT5,* 28 januari 2018, 'Thierry Baudet bij partijpresentatie: 'Amsterdam is het hoofdkwartier van het kartel"
4. Handelingen *II* 2017/18, 40, item 12, nr.29 (zie de verhandelingen van parlementariërs Van der Molen (CDA) en Koopmans (VVD) omtrent de toekomstvisie van hun partijen aangaande het gekozen burgemeesterschap)
5. *NRC,* 7 oktober 2017, 'Nieuw kabinet staat achter gekozen burgemeester'
6. *Trouw,* 22 maart 2005, 'Nacht van Van Thijn is bijna onvoorstelbaar'
7. *De Volkskrant,* 24 maart 2005, 'D66-ers gaan tekeer tegen 'dat tuig' van de PvdA'
8. *De Volkskrant, 23 maart 2005,* 'Dag van De Graaf werd de nacht van Van Thijn'
9. *NOS,* 2 oktober 2017, 'De gekozen burgemeester? Huidige burgemeesters zien er niets in'
10. Terug te vinden via: https://www.youtube.com/watch?v=MwRtilfuu38
11. *Trouw,* 11 oktober 2007, 'Referendum burgemeester Utrecht draait uit op fiasco'

Novum Questionnaire

Professor Rick Lawson is hoogleraar Europees recht. Tevens was hij van 2011 tot 2016 decaan van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid.

Wat is uw belangrijkste karaktertrek?
Ja zeggen. Niet per se een *goede* karaktertrek, maar ja: het levert wél dit interview op.

Wat is uw favoriete eigenschap in anderen?
Enthousiasme. Ergens warm voor lopen, gegrepen raken. Eigenlijk komt het er dus op neer dat ze ook 'ja' zeggen.

Wat is de belangrijkste eigenschap van een jurist?
Rechtvaardigheidsgevoel. Collega Koops noemde dat maar een vaag begrip toen hij door NOVUM werd geïnterviewd. Maar Cleveringa zei het al in 1939: "wie nooit gegloeid heeft bij den hoogen roep naar Recht, die moge terstond zijn poging om jurist te worden staken; hij wordt niet meer dan een misschien scherpzinnig en spitsvondig pluizer; hij blijft iemand waarvan ieder de schraalheid, dorheid en waardeloosheid op een gegeven oogenblik zal speuren". Dat zou Koops toch moeten weten, want het staat in een boek dat ik van hem geleend heb.

""Wie nooit gegloeid heeft bij den hoogen roep naar Recht, die moge terstond zijn poging om jurist te worden staken." Dat zou Koops toch moeten weten, want het staat in een boek dat ik van hem geleend heb."

Wat is uw favoriete bezigheid?
Europa redden.

Wat is uw voorstelling van de grootste ellende?
Dat heeft Thomas Mann al voor ons opgeschreven: "Met symbolen, mijn waarde, moet men zich volkomen tevreden stellen wanneer men over de hel spreekt, want daar houdt alles op ... het is zo ongelooflijk dat je er krijtwit van wordt, ongelooflijk hoewel je meteen bij de begroeting in bondige, zeer nadrukkelijke vorm wordt geopenbaard dat 'hier alles ophoudt', elk erbarmen, elke genade, elke toegevendheid, elke vorm van consideratie met de bezwerend ongelovige tegenwerping: 'dat kúnt gij toch niet doen met een ziel': het wordt gedaan, het gebeurt, en wel zonder door het woord ter verantwoording te worden geroepen, in de geluiddichte kelder, ver beneden Gods gehoorgrens, en wel in alle eeuwigheid".

Wie is uw favoriete schrijver?
Ach, er is zoveel moois. Thomas Mann, dus, en Stefan Zweig. Tegenwoordig Charles Lewinsky. In Nederland zeker Vestdijk, Slauerhoff. Veel oud werk, ja. Nu vind ik Tommy Wieringa wel boeiend.

Welk fictieve personage bewondert u het meest?
Settembrini, één van de personages in *De Toverberg* van Thomas Mann. Hij staat model voor de verlichting, het humanisme.

Wat is uw favoriete wet?
Dat is een verdrag: het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. Essentieel, en iedere keer weer inspirerend.

"Carel Stolker natuurlijk! Dat is onze Grote Baas, en nog een heel goeie ook."

Welk levend persoon bewondert u het meest?
Carel Stolker natuurlijk! Dat is onze Grote Baas, en nog een heel goeie ook. Daarnaast Adam Bodner, de Poolse Ombudsman die momenteel op een fantastische manier zijn rug recht houdt.

Wie uit de geschiedenis zou u wel willen zijn?
Nou ja, als je de geschiedenis dan ook meteen een klein beetje mag veranderen: Rob Rensenbrink, en dan die bal vlak voor tijd wél in het doel schieten [in de finale van het WK voetbal 1978 in Argentinië. Rensenbrink schoot op de paal en de wedstrijd eindigde in 1-1. In de verlenging won Argentinië – red.]

Welk wetsartikel zou u willen afschaffen?
Artikel 120 Grondwet, het toetsingsverbod. Zolang dat bestaat, komt onze Grondwet écht niet van de grond.

Aan welke eigenschap heeft u een hekel?
De behoefte om steeds maar in de *spotlights* te staan, het hoogste woord te voeren, desnoods over zaken waar je werkelijk geen idee van hebt. Je komt dat, helaas, nog al eens tegen – ook bij sommige collega's. En bij politici. Voor hen is publiciteit natuurlijk belangrijk, maar dan nog. Kennelijk helpt ook een studie of zelfs promotie in Leiden niet altijd om de scoringsdrift te beteugelen.

Wat is de meest overgewaardeerde deugd?
Tsja, op de zeven klassieke deugden valt niet veel af te dingen. Ik geloof dat men het tegenwoordig wel

met Rick Lawson

Nathan Oosthoek

belangrijk vindt om steeds on-line te zijn. Bang zijn om éven iets te missen, 24 uur per dag mee-twitteren. Daar heb ik niet zoveel mee.

Wie is uw favoriete componist/muzikant?
Lennon & McCartney, het centrale duo van The Beatles. Zo muzikaal, zo vernieuwend, zo lucide.

"Publiciteit is natuurlijk belangrijk, maar dan nog. Kennelijk helpt ook een studie of zelfs promotie in Leiden niet altijd om de scoringsdrift te beteugelen."

Wat is uw favoriete reis?
Ik heb het geluk gehad dat ik best veel heb kunnen reizen, zowel voor de faculteit als privé. Ik heb de prachtigste steden en stranden gezien. Als student een paar maanden door India en Nepal, dat maakte een diepe indruk. Maar het gaafste was de fietstocht van Leiden naar Nice, net na mijn eindexamen. Samen met een kameraad voor het eerst zelfstandig de wijde wereld in – grandioos.

Welke historische figuren veracht u het meest?
Die lui van de hel van Thomas Mann, natuurlijk. Maar ik weet niet zeker of zij historisch zijn. Het ligt voor de hand aan Hitler en zijn trawanten te denken, al suggereert Jonathan Littell's *De Welwillenden* dat je zelfs bij de Nazi's moet differentiëren.

Wat is uw favoriete arrest?
Tyrer tegen het verenigd Koninkrijk. Een van de vroege arresten van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Eenvoudige feiten, niet zo'n ingewikkelde rechtsvraag – maar het Hof moest alles nog ontdekken: hoe het zijn eigen taak zag, en hoe het EVRM; hoe het algemeen belang en individueel recht tegen elkaar moest afwegen. Over die zaak kan je uren praten.

"Elk probleem heeft zijn oplossing. Het motto van mijn promotor Hein Schermers, dat mij altijd enorm heeft aangesproken."

Wat is uw motto?
Elk probleem heeft zijn oplossing. Het motto van mijn promotor Hein Schermers, dat mij altijd enorm heeft aangesproken.

Vrijheden en verboden: het schadebeginsel

Winnaar van de Katadreuffe Wisselbokaal 2018:

Voor het eerstejaars bachelorvak Grondslagen van het Recht dienden studenten drie schrijfopdrachten te maken. De eerste schrijfopdracht betrof het schrijven van een inleiding over het rechtsfilosofische onderwerp 'natuurrecht, cultuurrecht en positief recht'; voor de tweede schrijfopdracht moesten studenten een middendeel schrijven over het privaatrechtelijk onderwerp 'belofte maakt schuld'; voor de derde schrijfopdracht, ten slotte, dienden studenten een inleiding, middendeel en conclusie te schrijven over het staatsrechtelijke onderwerp 'de vrijheid van meningsuiting versus blasfemie'. De docenten hadden de taak om uit hun werkgroepen telkens de beste van deze derde schrijfopdracht te selecteren en deze voor te dragen voor de Katadreuffe Wisselbokaal. Dit resulteerde uiteindelijk in tweeëntwintig schrijfopdrachten waaruit de afdeling Encyclopedie de beste acht heeft gekozen. Deze acht zijn vervolgens overgedragen aan de opleidingsdirecteur Chris de Kruif die hieruit op haar beurt een top drie heeft samengesteld. Het juridisch betoog van de uiteindelijke winnaar, Gerhard Poolman, staat hieronder afgedrukt. Tijdens de opening van het facultaire jaar 2017-2018 zullen de nummers twee (Seung Ri Verstraete) en drie (Ward Strengers) een eervolle vermelding ontvangen en de winnaar de Katadreuffe Wisselbokaal en een cadeau.
Inleiding door: Gelijn Molier, Universitair Hoofddocent afdeling Encyclopedie

Bron: Sjaak Klunder, 3 december 2013, http://www.sjaakklunder.nl/

Inleiding
De overheid heft belastingen en beperkt de maximumsnelheden voor auto's. Maar onder welke voorwaarden mag de overheid ingrijpen in de levens van autonome burgers? Volgens dé grondlegger van het liberalisme, John Stuart Mill, is daar maar één reden toe, die hij verwoordde in zijn schadebeginsel.[1] De vrijheid van de een houdt op waar de vrijheid van de ander begint. Een individu heeft het recht te doen wat hij wil, zolang hij anderen geen schade berokkent. Vervolgens betoogt Mill dat iedereen het recht heeft over elk onderwerp op elke manier zijn mening te verkondigen.[2]

"Mill zou verontwaardigd zijn als er blasfemieverboden uitgevaardigd zouden worden."

Mill zou dan ook verontwaardigd zijn als er blasfemieverboden uitgevaardigd zouden worden. Blasfemieverboden zijn namelijk wetten die godslasterlijke uitingen verbieden en dus de vrijheid van meningsuiting inperken. Het Nederlandse Wetboek van Strafrecht bevatte van 1932 tot 2004 een blasfemieverbod.[3] In totaal zijn negen mensen op basis van dit artikel veroordeeld.[4] Toen in 2004 het blasfemieverbod afgeschaft werd, konden alle liberalen zich verheugen. Tenminste, dat zou je denken. De feiten spreken dit tegen, want maar liefst zeven senatoren van de liberale VVD stemden tegen de afschaffing van dit blasfemieverbod. En dat terwijl de VVD bij uitstek en van origine de liberale partij van Nederland is.

"Toen in 2004 het blasfemieverbod afgeschaft werd, konden alle liberalen zich verheugen. Tenminste, dat zou je denken."

De vraag die zich voordoet is: hoe verhoudt het standpunt van de liberale VVD'ers uit de Senaat die tegen het blasfemieverbod stemden zich tot het schadebeginsel van

en het blasfemieverbod

prijs voor het beste juridische betoog

Gerhard Poolman

de liberaal Mill? Om een antwoord te formuleren op deze probleemstelling bespreek ik allereerst wat het Nederlandse blasfemieverbod precies inhield. Ten tweede bespreek ik waarom deze wet werd afgeschaft. Wat de houding van de VVD-senatoren in dezen was, bespreek ik ten derde. Als laatste bepaal ik wat het schadebeginsel van Mill inhoudt voor de vrijheid van meningsuiting. In de conclusie geef ik op basis van deze elementen het antwoord op de probleemstelling.

Blasfemieverbod

In 1932 trad het door de minister van Justitie Donner begeerde blasfemieverbod in werking. De aanleiding daartoe waren publicaties in communistische bladen waarmee de "religieuze gevoelens" van anderen gekrenkt werden. Als minister en christen wilde Donner acteren tegen deze "uitbraakselen van de hel".[5]

Het resultaat van zijn inspanning was het blasfemieverbod in het Wetboek van Strafrecht. De kern van deze wet was het strafbaar stellen van godslastering. Het kenmerk van godslastering is het smalend spreken over de persoon van God.[6] Alleen die uitlatingen die de religieuze gevoelens van mensen krenkten, werden strafbaar.

Een van de meest spraakmakende zaken met betrekking tot het blasfemieverbod is het Ezel-proces.[7] In dit arrest werd de precieze betekenis en *scope* van het blasfemieverbod duidelijk. De Hoge Raad oordeelde dat personen die op basis van dit artikel veroordeeld worden op zijn minst de intentie moeten hebben gehad om zich godslasterlijk uit te laten.[8] Na deze uitspraak werd het blasfemieverbod een dode letter.[9]

Afschaffing

In november 2004 werd Theo van Gogh vermoord door de jihadist Mohammed Bouyeri, omdat Van Gogh de profeet Mohammed had 'beledigd'.[10] Deze religieus gemotiveerde moord leidde in Nederland tot een hernieuwd debat over de blasfemieverboden. Enkele weken na deze moord diende bijvoorbeeld het parlement een motie in, waarin het kabinet verzocht werd om de blasfemiewet te heroverwegen.[11] Terwijl deze motie in 2004 werd afgewezen, dienden drie Tweede Kamerleden in 2009 een initiatiefwetsvoorstel in dat het blasfemieverbod zou moeten afschaffen.

De indieners droegen drie argumenten aan waarom deze wet moest worden afgeschaft. Allereerst benadrukten de Kamerleden dat de botsing der argumenten het debat verbreedt en verdiept. Ten tweede werd het gelijkheidsargument genoemd. Gelovigen mogen niet bevoordeeld worden ten opzicht van niet-gelovigen. Ten derde vonden de initiatiefwetvoorstellers dat het publieke en politieke debat genoeg middelen aandraagt om beledigende opmerkingen aan te pakken.

Na debatten in de Tweede Kamer werd het wetsvoorstel om het blasfemieverbod af te schaffen met een meerderheid aangenomen. Alleen de drie christelijke partijen (CDA, CU en SGP) waren tegen de afschaffing. Na de stemming in de Tweede Kamer, ging het wetsvoorstel naar de Senaat. Bij dit wetsvoorstel stemden alle christelijke partijen tegen het wetsvoorstel. Alle andere partijen stemden voor het wetsvoorstel, met uitzondering van de zeven VVD'ers. De wet werd dus aangenomen en het blasfemieverbod was in 2014 afgeschaft.[12]

"Dupuis ziet zichzelf in dezen als een liberaal pur sang. Ook in haar speech tijdens de behandeling van het wetsvoorstel neemt ze de woorden verlichting en liberalisme in haar mond."

VVD-senatoren

Zeven senatoren van de VVD-fractie uit de Senaat waren dus tegen de afschaffing. Wat waren hun redenen daartoe? In de Kamer werd tijdens de behandeling van dit wetsvoorstel het woord gevoerd door Heleen Dupuis. Ik zal haar woorden als het uitgangspunt van de zeven VVD-senatoren nemen.

Dupuis ziet zichzelf in dezen als een liberaal pur sang. De ethicus Dupuis vindt John Stuart Mill een belangrijk denker, ook als het gaat om de onwenselijkheid van de onderdrukking van het individu.[13] Ook in haar speech tijdens de behandeling van het wetsvoorstel neemt ze de woorden verlichting en liberalisme in haar mond.[14] En juist omdat ze liberaal is, is ze tegen de afschaffing van het blasfemieverbod.

Haar belangrijkste bezwaar tegen de afschaffing was gelegen in het beginsel van vrijheid van godsdienst. De vrijheid van godsdienst houdt in dat de Staat de individuen ruimte moet bieden voor het beleven van hun godsdienst. De vrijheid van godsdienst heeft echter ook horizontale werking: burgers onderling moeten

vrijheid van godsdienst respecteren. In navolging van de Raad van State[15] ziet Dupuis dat het afschaffen van het blasfemieverbod de godsdienstvrijheid kan aantasten. Om die reden dient het blasfemieverbod niet afgeschaft te worden.

"De vrijheid van godsdienst heeft echter ook horizontale werking: burgers onderling moeten vrijheid van godsdienst respecteren."

Schadebeginsel

Mill heeft zich in zijn boek *On Liberty* tot doel gesteld een principe te ontwikkelen dat het ingrijpen van de samenleving in het leven van de enkeling regelt.[16] Hij komt tot het schadebeginsel: slechts als iemand iets doet wat de ander schaadt, is er een "onmiddellijke reden" om hem te straffen door de wet.[17]

Volgens Mill is er een sfeer van de menselijke vrijheid die onvervreemdbaar is. Die sfeer valt uiteen in drie terreinen. Het eerste terrein is de vrijheid van geweten. Dit impliceert ook de vrijheid om die opvatting ter berde te brengen. In de praktijk zijn deze onlosmakelijk aan elkaar verbonden.

Mill werkt dit punt uit in het vervolg van zijn betoog. Volgens hem heeft de mens de vrijheid 'om, als punt van ethische overtuiging, elke leerstelling te belijden en te bespreken, hoe immoreel men die ook mag vinden'.[18] Mag dat dan ook als nagenoeg iedereen vindt dat die mening moreel verwerpelijk is? Ja, zelfs als de 'gehele mensheid met één uitzondering dezelfde mening had, terwijl die ene persoon een tegengestelde opvatting koesterde', zou de meerderheid die ene persoon niet de mond mogen snoeren.[19]

"De mensen hebben niet de vrijheid om op te roepen tot of het dreigen met fysiek geweld. Mentale schade valt niet onder de noemer van schade in het schadebeginsel."

Is de vrijheid van meningsuiting dan absoluut bij Mill? Middels het schadebeginsel moet deze vraag negatief beantwoord worden. De mensen hebben niet de vrijheid om op te roepen tot of het dreigen met *fysiek* geweld. *Mentale* schade valt niet onder de noemer van schade in het schadebeginsel.[20]

Conclusie

Middels het blasfemieverbod van 1932 werd het verboden om religieuze gevoelens te kwetsen. Na de moord van Van Gogh in 2004 kwam het verbod opnieuw onder druk te staan. Ondanks de tegenstand van de VVD-senatoren en de christelijke partijen, culmineerde dit in de afschaffing van het blasfemieverbod in 2014. De zeven VVD-senatoren waren tegen de afschaffing omdat ze vreesden dat de afschaffing van het blasfemieverbod de vrijheid van godsdienst zou inperken. Mill betoogde echter in zijn *On Liberty* dat de vrijheid van meningsuiting bijna absoluut is. Alleen het oproepen tot of dreigen met fysiek geweld is daar een uitzondering op. Het kwetsen van religieuze gevoelens valt dus niet onder de uitzondering. De houding van de liberale VVD-senatoren in dezen was dus niet klassiek-liberaal en druiste tegen de leer van de grondlegger van het liberalisme in. N

"De houding van de liberale VVD-senatoren in dezen was dus niet klassiek-liberaal en druiste tegen de leer van de grondlegger van het liberalisme in."

1. In On Liberty bespreekt Mill niet alleen de redenen waarom de overheid in mag grijpen in het leven van mensen, maar ook onder welke voorwaarden de community of de samenleving dit mag doen. In dit stuk beperk ik me slechts tot het ingrijpen van de overheid in het leven van mensen.
2. J.S. Mill, Over vrijheid (vertaling: W. E. Krul, inleiding: F. L. van Holthoon). Boom Klassiek, 1978, p. 59.
3. art. 147 Sr, art. 147a Sr en art. 429bis Sr.
4. M. Op de Woerd, 'Wat is God? Wat is smalend?', *Trouw*, 16 april 2013.
5. P. Cliteur and T. Herrenberg (eds.), The Fall and Rise of Blasphemy Law, Leiden: Leiden University Press 2016, p. 74.
6. Cliteur & Herrenberg 2016, p. 78.
7. HR 02-04-1968, ECLI:NL:PHR:1968:AB3494 (Het Ezel-proces).
8. Cliteur & Herrenberg 2016, 88.
9. Cliteur & Herrenberg 2016, 89.
10. Cliteur & Herrenberg 2016, 99.
11. Cliteur & Herrenberg 2016, 106.
12. Zie voor de internationale ontwikkelingen op het gebied van blasfemieverboden: J. Doomen en M. Van Schaik, 'Blasfemie in de huidige context', Netherlands Journal of Legal Philosophy (44) 2015.
13. H. Dupuis, 'Liberalisme is niet kil of koud', zaanstad.vvd.nl, augustus 2012; Rinus van Warven, 'Interview met senator Heleen Dupuis', vrijmetselarijdenhaag.nl, 31 mei 2014.
14. Kamerstukken I 2013/2014, 32 203, 12, p. 44 – 46.
15. Kamerstukken II 2009/2010, 32 203, nr 4.
16. Mill 1978, p. 44 – 46.
17. Mill 1978, p. 59.
18. Mill 1978, p. 59.
19. Mill 1978, p. 53.
20. Floris van den Berg, 'John Stuart Mill, Over vrijheid', humanistischecanon.nl.

DRANKJE DOEN RELAXEN {COLLEGES}

STAGE LOPEN UITGAAN

INTERNETTEN {STUDEREN} SPORTEN

COMMISSIE BRALLEN CHILLEN

{LEZEN} FACEBOOKEN REIZEN

FIETSEN MUZIEK LUISTEREN

FILM KIJKEN LUNCHEN UITSLAPEN

WERKGROEP VOLGEN TWITTEREN

{PLANNEN} GAMEN BIJBAANTJE

MINOR KIEZEN SHOPPEN

BAKKIE DOEN {LEREN} LINKEDINNEN

FEESTEN {AFSTUDEREN}

Je bent al druk genoeg!

Bestel jouw **samenvattingen**
van alle colleges en literatuur
op www.slimstuderen.nl

slimstuderen.nl

Effecten van het boren

Het klimaat is aan het veranderen. Sinds men op de wereld dit door heeft, letten we op onze CO2-uitstoot. Huishoudens eten minder vlees, op gas koken wil de regering gaan afschaffen en ledlampen zijn normaal geworden. In het klimaatakkoord van Parijs hebben landen afgesproken de opwarming te willen beperken tot 2 graden Celsius aan het einde van de eeuw. Het streven is vastgesteld op een opwarming van maximaal 1,5 graden Celsius.[1] Huishoudens betalen veel mee aan de transitie naar schone energie, maar zijn huishoudens eigenlijk wel de grote vervuilers?

Het antwoord op deze vraag is nee. De grootste vervuilers zijn goed voor 71% van de CO2 uitstoot. Hiermee bedoelen we dan niet de huishoudens, maar bedrijven zoals Shell, BP en China's kolenindustrie.[2] De huishoudens hebben hierin het minste verantwoordelijkheid, zij kunnen bepaalde dingen aanpassen om rekening te houden met het milieu maar deze 71% kunnen zij niet verminderen. Toch liggen de grootste lasten bij de huishoudens en betalen de grote bedrijven amper mee aan het creëren van schone energie.

Bron: https://nos.nl/artikel/2208526-shell-aangeklaagd-wegens-corruptie-in-nigeria.html?

Shell

De Nederlandse Milieudefensie stelt Shell nu aansprakelijk voor het mede veroorzaken van de klimaatverandering op grond van een onrechtmatige daad. Shell ondermijnt de klimaatdoelen van Parijs en veroorzaakt klimaatschade. Zo was Shell in 2002 de bron van 3,6% van de wereldwijde CO2-uitstoot.[3] Ook zou Shell de mensenrechten en het klimaatakkoord moeten respecteren als onderdeel van de zorgplicht. Op grond hiervan stelt Milieudefensie dat Shell zijn wettelijke zorgplicht geschonden heeft. Het Kelderluik-arrest is hierbij van belang. De vier vereisten die voortvloeien uit dit arrest zijn de oplettendheid, de kans op schade, de ernst van de gevolgen en de mate van bezwaarlijkheid bij het nemen van gevolgen.[4] Shell weet dat zij gevaar veroorzaakt voor de mensheid. In 1991 is er door Shell een film gemaakt over de klimaatverandering, hierin waarschuwden ze voor de gevaren en riepen op tot actie.[5] Ook bleek uit deze film duidelijk dat Shell wist dat het merendeel van de bekende olie en gas voorraden niet gewonnen zou moeten worden. Ondanks dat Shell weet dat Shell een gevaar veroorzaakt en dat Shell dit kan voorkomen doen ze dat niet. Helemaal na het klimaatakkoord van Parijs moet nu voor Shell wel duidelijk zijn wat van ze verlangd wordt; op het moment dat dit het geval is, wordt je zorgplicht concreet.

> "Vanaf 2007 zou Shell hun bedrijf duurzamer moeten proberen te maken, maar ze doen het tegenovergestelde."

Milieudefensie stelt Shell aansprakelijk in een brief op basis van een onrechtmatige daad ex. Art. 6:162 BW. De geschonden zorgplicht leidt tot strijd met de maatschappelijke betamelijkheid. Ze geven Shell eigenlijk de keuze om of te stoppen met olie en gas of om zich te verantwoorden voor de rechter.[6] De eisen die Milieudefensie aan Shell stelt zijn dat Shell haar beleid en investeringen in eerste instantie in lijn moet brengen met de klimaatdoelen van Parijs. Daarnaast moet Shell haar productie van olie en gas afbrengen en moet dat in 2050 teruggebracht zijn naar 0. Tot slot moet Shell afspraken maken met Milieudefensie over invulling, tussendoelen en openbare verantwoording.[7] Vanaf 2007 zou Shell hun bedrijf duurzamer moeten proberen te maken, maar ze doen het tegenovergestelde. Ze zijn toen begonnen met investeren in de meest vervuilende vormen van olie en gas.

Boorplatforms en olierampen

Bedrijven zoals Shell en BP boren ook vaak onder de zee door gebruik te maken van boorplatforms. Dit brengt grote gevaren met zich mee omdat je door verschillende geologische aardlagen heen boort waarbinnen de druk varieert. Door de zwaarte van de boorvloeistof te laten variëren kun je hier op inspelen. Weerheym zegt in een

naar gas en olie

Manon van der Zwart

artikel in het NRC: 'Een goede controle van een boorput draait om het voortdurend balanceren van de druk vanuit de formatie.'[8] Deze druk moet 24 uur per dag in de gaten gehouden worden, anders kunnen er dingen ernstig fout gaan. Bij BP is dit een keer fout gegaan bij de Golf van Mexico. Een gasbel kwam met een enorme kracht naar boven en ontvlamde waardoor het boorplatform in de brand vloog. Achteraf gezien waren er al meerdere aanwijzingen waaraan de bemanning had kunnen zien dat er iets mis ging, maar daar is toen niets mee gedaan. 11 mensen van het boorplatform zijn overleden. Na het gas kwamen er grote hoeveelheden olie naar boven in de zee. Naar aanleiding van deze gebeurtenis wilden politici en milieuorganisatie strengere veiligheidsmaatregelen. BP deed over bepaalde noodoplossingen heel lang en de politici en milieuorganisaties wilden dat deze noodoplossingen voortaan verplicht aan boord moet zijn van zo'n platform.

In Nigeria heeft ook een olieramp plaatsgevonden. De lekkages ontstonden hier voor een groot deel door slecht onderhoud van het oude materieel en door slechte beveiliging van de leidingen. Door de scheuren die hierdoor ontstaan kunnen criminelen gemakkelijk sabotage plegen. Naast dat Shell dit beter had moeten onderhouden, waren ze ook erg nalatig in het herstellen en opruimen van de grote olieramp. Ook hiertegen heeft Milieudefensie een rechtszaak gestart samen met vier Nigeriaanse boeren. Ze wilden dat het prachtige natuurgebied door Shell hersteld wordt en dat de leidingen en installaties van Shell goed onderhouden worden.[9] Inmiddels heeft Shell de aansprakelijkheid voor de olieramp in Nigeria aanvaard.[10] In dit geval heeft Shell de lusten en de bevolking de lasten, want nu het misgegaan is, heeft Shell hier niet voldoende bij geholpen.

"Inmiddels heeft Shell de aansprakelijkheid voor de olieramp in Nigeria aanvaard."

Gevaren

Ook in Nederland hebben we aardgas; dit opboren brengt veel gevaren met zich mee. De eerste risico's zijn voor de betrokken medewerkers: er kan ongecontroleerd olie- of gas vrijkomen. Ook de externe veiligheid loopt risico: er kan namelijk een explosie plaatsvinden. Om diezelfde reden is er ook een risico voor het milieu. De gaswinning kan bodemdaling of aardbevingen tot gevolg hebben en dat levert weer een risico voor schade op. Ook brengt het risico met zich mee voor enerzijds andere delfstoffen en voorkomens en anderzijds de aardgasvoorziening in, in dit geval, Nederland.[11]

Conclusie

Al met al is de discussie die binnen Nederland leeft over het wel of niet boren naar gas in Groningen dus helemaal niet zo nationaal als het misschien lijkt. In Groningen zijn soms aardbevingen, maar ook in Nigeria was de olievervuiling groot zonder dat het opgeruimd werd. Vaak is het in dit soort situaties het geval dat de bevolking de lasten heeft, terwijl het bedrijf ervan door gaat en van de lusten geniet. Daarom is het een goede zaak dat hier nu door een grote instantie, zoals Milieudefensie, een rechtszaak tegen gestart is. Op grond van een onrechtmatige daad kunnen ze Shell hopelijk claims opleggen om hun leidingen en installaties beter te onderhouden, waardoor deze olierampen steeds minder plaatsvinden. N

1. Zie: https://www.hln.be/wetenschap-planeet/milieu/klimaatakkoord-van-parijs-wat-houdt-het-ook-alweer-in-en-wat-als-de-vs-afhaakt~a6cd046a/
2. Zie: https://joop.bnnvara.nl/nieuws/100-bedrijven-verantwoordelijk-voor-71-broeikasgassen
3. Zie: https://milieudefensie.nl/klimaatzaakshell/nieuws/de-brief-van-milieudefensie-aan-shell
4. Zie: https://www.hetrechtenstudentje.nl/jurisprudentie/320/
5. https://decorrespondent.nl/6261/shell-erkent-al-dertig-jaar-het-gevaar-van-klimaatverandering-en-deze-film-bewijst-dat/554421880650-c720799e
6. Zie: https://decorrespondent.nl/8113/shell-krijgt-de-keuze-stop-met-olie-en-gas-of-verantwoord-je-voor-de-rechter/718419536450-6781fe7e
7. Zie: https://milieudefensie.nl/klimaatzaakshell/nieuws/de-brief-van-milieudefensie-aan-shell
8. Zie: https://www.nrc.nl/nieuws/2010/05/29/diep-boren-in-zee-heeft-grote-risicos-11896328-a1321892
9. Zie: https://milieudefensie.nl/shell-in-nigeria/de-grootste-olieramp-op-aarde
10. Zie: https://www.nu.nl/economie/2581243/shell-aansprakelijk-olieramp-nigeria.html
11. https://www.sodm.nl/onderwerpen/oliewinning-en-gaswinning

Juridische aspecten van

Over werkgeversaansprakelijkheid

In september 2013 veroordeelt de voorzieningenrechter van de Rechtbank Amsterdam de KLM om een onderzoek in te stellen naar de aanwezigheid van giftige stoffen in de cabinelucht van haar Boeing's 737. De eiser in kwestie, een KLM-piloot, stelt tijdens zijn werk blootgesteld te zijn aan verschillende neurotoxische stoffen en daardoor aan ernstige medische klachten te lijden.[1] Eiser herkent in zijn gezondheidsklachten de symptomen van het zogenoemde aerotoxisch syndroom; een vooralsnog niet officieel erkende (beroeps)ziekte die veroorzaakt zou worden door langdurige blootstelling aan giftige stoffen in de cabinelucht die neurologische ziekteverschijnselen opleveren.[2]

Het in opdracht van de KLM uitgevoerde onderzoek naar de giftige stoffen in de cabinelucht leverde geen bewijs op voor de schadelijkheid van de stoffen.[3] Desalniettemin staat het aerotoxisch syndroom nog altijd volop in de belangstelling. De medische klachten die verband zouden houden met het aerotoxisch syndroom hebben inmiddels, zowel in binnen- als buitenland, tot verscheidende juridische procedures geleid.[4] Over de schadelijkheid van stoffen in de cabinelucht en het aerotoxisch syndroom bestaat echter discussie. Op het moment van schrijven is het aerotoxisch syndroom dan ook nog niet officieel erkend als beroepsziekte.[5]

"De medische klachten die verband zouden houden met het aerotoxisch syndroom hebben inmiddels tot verscheidende juridische procedures geleid."

Vanuit juridisch perspectief roept dit de nodige vragen op. Stel dat over een aantal jaren de schadelijkheid van giftige stoffen in de cabinelucht wel wordt aangetoond en het aerotoxisch syndroom officieel erkend wordt, kan het cabinepersoneel dan schadevergoeding vorderen voor de periode waarin dit nog niet vaststond? En zo ja, op welke wijze dient de rechter de aansprakelijkheid van de luchtvaartmaatschappijen in dat geval vast te stellen? In deze bijdrage staat de vraag centraal op welke wijze om wordt gegaan met werkgeversaansprakelijkheid voor onzekere gezondheidsrisico's en welke betekenis dit, in het licht van de (mogelijke) ontwikkelingen op het gebied van het aerotoxisch syndroom, zou kunnen hebben voor de luchtvaartmaatschappijen. Hoewel vorderingen van niet-beroepsmatige *frequent flyers* niet ondenkbaar zijn, wordt in deze bijdrage, omwille van de omvang, slechts aandacht besteed aan de werkgeversaansprakelijkheid. Aangevangen wordt met een uiteenzetting van het begrip aerotoxisch syndroom en de wetenschappelijke inzichten hieromtrent. Vervolgens wordt ingegaan op de vraag op welke wijze de werkgeverszorgplichten met betrekking tot onzekere gezondheidsrisico's worden vastgesteld.[6] Uiteindelijk zal uiteengezet worden wat deze inzichten en jurisprudentie zouden kunnen betekenen voor eventuele werkgeversaansprakelijkheid voor het aerotoxisch syndroom.

"Stel dat over een aantal jaren de schadelijkheid van giftige stoffen in de cabinelucht wel wordt aangetoond en het aerotoxisch syndroom officieel erkend wordt, kan het cabinepersoneel dan schadevergoeding vorderen voor de periode waarin dit nog niet vaststond?"

Aerotoxisch syndroom: neurologische klachten door giftige stoffen in de cabinelucht?

De term *aerotoxic syndrome* werd in de jaren negentig van de vorige eeuw geïntroduceerd in een wetenschappelijk paper.[7] In de literatuur wordt een proces beschreven waarbij de lucht uit de motoren gebruikt wordt om de cabinelucht te verversen. Een deel van de smeerolie komt daarbij in het airconditioningsysteem terecht, waardoor toxische stoffen de cabinelucht in komen.[8] In de berichten omtrent het aerotoxisch syndroom wordt met name gewezen op de in de motorolie voorkomende neurotoxische stof tricresylfosfaat (TCP).[9] Bekend is dat grote hoeveelheden van deze stof schadelijk zijn.[10] Inmiddels is de stof in kleine hoeveelheden aangetroffen in cockpitluchtmonsters. Hoewel er verscheidene gezondheidsklachten gemeld zijn, bestaat er nog immer veel onduidelijkheid over de gevolgen van blootstelling aan een toxische cabinelucht. Zo is niet duidelijk of een chronische blootstelling aan lage hoeveelheden TCP tot gezondheidsproblemen kan leiden. Daarnaast is het denkbaar dat aan de gezondheidsproblemen een andere verklaring ten grondslag ligt.[11] De gezondheidsklachten die gemeld zijn, betreffen, onder meer, hoofdpijn, aandachts- en geheugenproblemen en evenwichtsstoornissen.[12] In een overzichtsartikel van De Graaf e.a. uit 2014 valt te lezen dat er geen onomstotelijk wetenschappelijk bewijs is omtrent opeenhoping van TCP in het lichaam van het

het aerotoxisch syndroom

bij onzekere gezondheidsrisico's

Liz van Ringelestijn

cabinepersoneel. Wel lijken er volgens de auteurs klinische aanwijzingen te bestaan "[…] dat bij verkeersvliegers en bemanning blootstelling aan emissie van afgetapte lucht gepaard gaat met bepaalde gezondheidsrisico's."[13] De auteurs wijzen op de mogelijkheid van blijvende gezondheidseffecten bij chronische blootstelling aan lage concentraties luchtverontreinigende stoffen in de cabine. Opgemerkt wordt dat dit zich na jaren zou kunnen openbaren. De auteurs zien het aerotoxisch syndroom als noch feit noch fabel en pleiten voor een uitgebreid "epidemiologisch en toxicologisch onderzoek" in de luchtvaartsector. [14]

"De stand van de wetenschap lijkt ook door te werken in de rechtspraak."

De stand van de wetenschap lijkt ook door te werken in de rechtspraak. In 2017 liet de Rechtbank Amsterdam zich uit over het ontslag van een KLM-stewardess, die stelde wegens aan het aerotoxisch syndroom gerelateerde klachten niet meer in staat te zijn haar werk voort te zetten. In de uitspraak werd overwogen dat het ontslag op basis van de huidige stand van de techniek beoordeeld dient te worden en dat, hoewel lopende onderzoeken daar verandering in kunnen brengen, het aerotoxisch syndroom geen erkende ziekte is.[15]

Onzekere gezondheidsrisico's

In het verleden heeft de rechtspraak zich geconfronteerd gezien met ingewikkelde aansprakelijkheidskwesties omtrent onzekere gezondheidsrisico's. Zowel in het arrest *Janssen/Nefabas* als *De Schelde/Cijsouw* diende de Hoge Raad zich uit te laten over een situatie waarbij een werknemer – vele jaren na blootstelling aan asbest – gediagnostiseerd werd met een asbestziekte. De (nabestaande van) de werknemer vorderden schadevergoeding van de werkgever omdat hij tekortgeschoten zou zijn in zijn zorgplicht op grond van art. 7A:1638x BW (thans: 7:658 BW).[16]

"De rechter ziet zich in deze gevallen genoodzaakt om – vele jaren nadat het 'juridische kwaad' is geschied – het verleden te achterhalen."

De rechter ziet zich in deze gevallen genoodzaakt om – vele jaren nadat het 'juridische kwaad' is geschied – het verleden te achterhalen. Hij dient daarbij, alvorens hij uitspraak kan doen over de aansprakelijkheid, eerst de zorgplicht van de werkgever, zoals deze in de relevante periode gold, vast te stellen.[17] Indien wet- en regelgeving ontbreekt of niet toereikend is zal de rechter op zoek moeten gaan naar de ongeschreven betamelijkheidsnormen van destijds.[18] De hiergenoemde arresten bieden inzicht in de wijze waarop daarbij te werk wordt gegaan.

In *Janssen/Nefabas* overweegt de Hoge Raad dat bovenwettelijke verplichtingen (lees: de destijds geldende betamelijkheid) ook aan de orde kunnen komen als de werknemer niet voldoende stelt wat destijds de gangbare normen waren en welke bovenwettelijke verplichtingen daaruit voortvloeiden voor de werkgever.[19] Hij formuleert een onderzoeksplicht voor de werkgever om na te gaan welke gevaren de in zijn bedrijf gebruikte stoffen opleveren voor zijn werknemers. Daarnaast dient de werkgever zich op de hoogte te stellen van overige gegevens die relevant kunnen zijn om aan zijn werkgeversverplichting te voldoen. Indien een werknemer gezondheidsproblemen oploopt door een stof die binnen het bedrijf is geproduceerd of verwerkt, rust op de werkgever een verplichting om aan te geven op welke wijze hij zich destijds over het gevaar en de te treffen voorzieningen heeft laten voorlichten dan wel waarom dit niet van hem kon worden gevergd.[20] De Hoge Raad overweegt dat, afhankelijk van de omstandigheden van het geval, ook buitenlandse informatie omtrent het gevaar van betekenis kan zijn en dat niet volstaan kan worden met een beroep op de normen die destijds in soortgelijke bedrijven bestonden.[21]

"De rechter gebruikt de wetenschappelijke inzichten van destijds als een brug tussen heden en verleden."

De betamelijkheid wordt aldus vastgesteld vanuit het gebruik van bepaalde stoffen binnen het bedrijf. Op basis daarvan had de werkgever actief onderzoek moeten doen naar het gevaar en eventueel maatregelen moeten treffen. Dat in soortgelijke bedrijven evenmin maatregelen werden getroffen ontslaat de werkgever, achteraf gezien, niet van deze plicht.[22] In de woorden van annotator Stein draait het bij de vaststelling van de zorgplicht dan ook vooral om wat de werkgever 'behoort te weten'.[23] In *De Schelde/Cijsouw* heeft de Hoge Raad deze lijn verder uitgewerkt. Zelfs het gegeven dat het gebruik van asbest

destijds maatschappelijk aanvaard was, neemt volgens de Hoge Raad niet weg dat de werkgever maatregelen moet treffen om de gevaren die hem "bekend zijn of behoren te zijn" tegen te gaan.[24] Om te achterhalen welke informatie destijds voorhanden was, wordt vooral gekeken naar de binnenlandse en buitenlandse literatuur uit de desbetreffende periode, waarin werd gewezen op de gevaren van asbest.[25] In het verlengde hiervan is door Van Boom en Barendrecht opgemerkt dat bij het reconstrueren van de maatschappelijke betamelijkheid sterk de nadruk ligt op de inzichten uit de medische wetenschap en welke maatregelen de werkgever op basis daarvan had moeten treffen.[26] De rechter gebruikt de wetenschappelijke inzichten van destijds aldus als een brug tussen heden en verleden.

Implicaties voor eventuele aansprakelijkheids-kwesties omtrent het aerotoxisch syndroom

Wat betekent deze jurisprudentie voor de werkgevers van het huidige cabinepersoneel; de luchtvaart-maatschappijen? Hoewel het aerotoxisch syndroom momenteel geen officieel erkende beroepsziekte is en er binnen de wetenschap onduidelijkheid bestaat over het verband tussen toxische stoffen in de cabinelucht en (chronische) gezondheidsproblemen, is het uiteraard mogelijk dat hier in de toekomst verandering in komt. Het is derhalve denkbaar dat, in de toekomst, een slachtoffer van het aerotoxisch syndroom, zijn werkgever (de luchtvaartmaatschappij) aansprakelijk stelt voor een periode waarin de ziekte nog niet officieel erkend was, maar de werknemer desalniettemin schade heeft opgelopen. Op basis van de hier besproken arresten kan worden gesteld dat de rechter in een dergelijk geval allereerst op zoek dient te gaan naar de zorgplicht die er, in de relevante periode, op de luchtvaartmaatschappij rustte. Vooralsnog is er geen sprake van wet- of regelgeving op grond waarvan stoffen als TCP in de cabinelucht verboden zijn.[27] Het is uiteraard mogelijk dat er, onder invloed van nieuwe wetenschappelijke inzichten, na verloop van tijd wel expliciete wet- en regelgeving op dit terrein zal ontstaan. Met Van Boom en Barendrecht dient echter te worden gesteld dat het niet juist zou zijn de inwerkingtreding van eventuele regelgeving als het startpunt van de betamelijkheid te kiezen, omdat de betamelijkheid vooral een ongeschreven norm betreft.[28] Uit de rechtspraak van de Hoge Raad volgt dan ook dat de rechter, bij gebrek aan relevante wetgeving, de maatschappelijke betamelijkheidsnormen die golden ten tijde van de schadelijke blootstelling, dient te reconstrueren.[29] Daartoe staan hem verscheidene bronnen ter beschikking, waaronder beleidsnota's, de parlementaire geschiedenis en literatuur.[30] Het aerotoxisch syndroom staat momenteel zowel in de nationale politiek als op EU-niveau op de agenda. Zo ligt er een ontwerpresolutie voor, waarin het Europees Parlement de Commissie verzoekt verder onderzoek naar het aerotoxisch syndroom te stimuleren en "in voorkomend geval de medische autoriteiten van de lidstaten te vragen dit syndroom te erkennen."[31] In Nederland is in 2015 een Nationale Adviesgroep Cabinelucht (NAC) ingesteld, die jaarlijks rapporteert over de ontwikkelingen binnen vier Europese onderzoekstrajecten en de Nederlandse inbreng hierin.[32] Verder is het van belang dat er eind 2017 Kamervragen zijn gesteld.[33] Dergelijke stukken zouden in de toekomst gewicht in de schaal kunnen leggen bij het achterhalen van de destijds geldende maatschappelijke betamelijkheidsnormen op dit gebied. Verder zal, afgaand op de arresten *Janssen/Nefabas* en *De Schelde/Cijsouw*, veel waarde worden gehecht aan de wetenschappelijke inzichten die ten tijde van het ontstaan van de schade bekend waren. Hoewel er op dit moment geen onomstotelijk wetenschappelijk bewijs bestaat, is er in de literatuur wel op de (mogelijke) gevaren gewezen.[34] Het is denkbaar dat deze inzichten in de toekomst een rol zullen spelen bij het vaststellen van de betamelijkheid.

"Luchtvaartmaatschappijen doen er verstandig aan (uitgebreid) onderzoek te laten verrichten en na te denken over mogelijke voorzorgsmaatregelen."

Uit de jurisprudentie van de Hoge Raad volgen tevens omstandigheden waar de luchtvaartmaatschappijen vandaag de dag reeds rekening mee dienen te houden. Op de werkgever rust, zo volgt uit *Janssen/Nefabas*, een onderzoeksplicht om de gevaren van de gebruikte stoffen te achterhalen.[35] Luchtvaartmaatschappijen doen er dan ook verstandig aan (uitgebreid) onderzoek te laten verrichten naar de schadelijkheid van de stoffen in de cabine en na te denken over mogelijke voorzorgsmaatregelen.[36] Komt in de toekomst vast te staan dat de gezondheidsproblemen van het cabinepersoneel inderdaad veroorzaakt zijn door toxische stoffen in de cabinelucht, dan zou van de luchtvaartmaatschappijen immers weleens kunnen worden gevraagd aan te tonen op welke wijze zij zich destijds hieromtrent hebben laten inlichten.[37]

Gelet op het bovenstaande kan worden gesteld dat de luchtvaartmaatschappij er verstandig aan doen te anticiperen op gezondheidsrisico's die verband kunnen houden met giftige stoffen in de cabinelucht.[38] *EasyJet* lijkt hierin het voortouw te nemen. Eind 2017 kondigde de luchtvaartmaatschappij aan filters te installeren waarmee voorkomen moet worden dat TCP in de cabinelucht terecht komt. De luchtvaartmaatschappij liet in een verklaring weten dat, hoewel het aerotoxisch syndroom nog niet wetenschappelijk bewezen is, zij vinden een zorgplicht voor hun cabinepersoneel en passagiers te hebben.[39]

Tot slot

Of luchtvaartmaatschappijen in de toekomst aansprakelijk gehouden kunnen worden indien blijkt dat de klachten van hun personeel inderdaad veroorzaakt zijn door het aerotoxisch syndroom, kan nu nog niet

worden beantwoord. Uiteindelijk zal – zoals vaker in het recht – veel afhangen van de omstandigheden van het geval en de exacte ontwikkelingen op het gebied van het aerotoxisch syndroom. Uit de rechtspraak van de Hoge Raad volgt echter wel dat werkgevers er goed aan doen de (internationale) inzichten omtrent de schadelijkheid van de stoffen die hun bedrijf gebruikt worden op de voet te volgen. De onduidelijkheid omtrent de schadelijkheid van bepaalde stoffen in de cabinelucht maakt dat de luchtvaartmaatschappijen beter het zekere voor het onzekere kunnen nemen. *EasyJet* lijkt in dat opzicht, met het installeren van filters, de eerste stap te hebben gezet. Daarnaast is het van belang dat verder onderzoek wordt gedaan naar de mogelijke oorzaken van de gemelde gezondheidsklachten.[40] Al met al lijkt het, zelfs als het aerotoxisch syndroom voorlopig niet officieel erkend wordt als (beroeps)ziekte, billijk dat de luchtvaartmaatschappijen reeds rekening houden met mogelijke gezondheidsrisico's in de cabines van hun vliegtuigen. N

1. Rechtbank Amsterdam 18 september 2013, r.o. 2.11; 3.2; 5.1, ECLI:NL:RBAMS:2013:5980; ook aangehaald in: E. De Jong, 'Onzekerheid troef? Zorgplichten bij wetenschappelijke onzekerheid, het voorzorgsbeginsel en een typologie van wetenschappelijke onzekerheid', *NJB* 2014/6, p. 382 (hierna: De Jong 2014).
2. Rechtbank Amsterdam 18 september 2013, r.o 3.2, ECLI:NL:RBAMS:2013:5980;
3. De Jong 2014, p. 382.
4. De Jong 2014, p. 382; 'Flight Attendants Sue Boeing, Claim Toxic Fumes in Aircraft', *NBCNews* 23 juni 2017; Rechtbank Amsterdam 18 september 2013, ECLI:NL:RBAMS:2013:5980; Rechtbank Amsterdam 8 februari 2017, ECLI:NL:RBAMS:2017:706.
5. Zie: Rapport *Gezondheidsklachten bij luchtvaartmedewerkers in relatie tot de luchtkwaliteit van de cockpit en cabine*, Nederlands Centrum voor Beroepsziekten, 30 november 2014; *Aanhangsel Handelingen II* 2017/2018, 606, p. 3.
6. Desbetreffende paragraaf is gebaseerd op een paper dat ik eerder in het kader van het vak *ILS: RGP* heb geschreven.
7. H. Hoffmann, C. Winder & J.C. Balouet, *Aerotoxic Syndrome: Adverse health effects following exposure to jet oil minst during commercial flights*, 1999.
8. L.J. De Graaf e.a., 'Het aerotoxisch syndroom: feit of fabel?', *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 2014/158, p. 1 (hierna: De Graaf e.a. 2014).
9. De Graaf e.a. 2014, p. 1-2; zie ook: M. van Heemstra, 'Vliegtuigziek', *Vrij Nederland* 2 juni 2015 (hierna: *Vrij Nederland* 2 juni 2015).
10. M.A. Hale & J.A. Al-Saffer, 'Preliminary Report on Aerotoxic Syndrome and the Need for Diagnostic Neurophysiological Tests', *Am.J. Electroneurodiganostic Technology* 2009/49, p. 264 & p. 271; als aangehaald in: De Jong 2014, p. 383.
11. De Graaf e.a. 2014, p. 2;5.
12. De Graaf e.a. 2014, p. 2; De Jong 2014, p. 383.
13. De Graaf e.a. 2014, p. 5; zie ook: De Jong 2014, p. 383.
14. De Graaf e.a. 2014, p. 5;voor actuele onderzoekstrajecten zie: *Nationale Adviesgroep Cabinelucht*, rapportage 2017.
15. Rechtbank Amsterdam 8 februari 2017, r.o. 3; 22, ECLI:NL:RBAMS:2017:706.
16. HR 6 april 1990, ECLI:NL:HR:1990:AB9376, *NJ* 1990, 573, m.nt. P.A. Stein (*Janssen/Nefabas*); HR 2 oktober 1998, ECLI:NL:HR:1998:ZC2721, *NJ* 1999/683 (*De Schelde/Cijsoun*).
17. W.H. van Boom, 'Anticiperen op nieuwe gezondheidsrisico's', *AV&S* 2001/1, p. 5 (hierna: Van Boom 2001).
18. HR 2 oktober 1998, ECLI:NL:HR:1998:ZC2721, r.o. 3.3.2, *NJ* 1999/683, m.nt. J.B.M. Vranken (*De Schelde/Erven Cijsoun*); als ook aangehaald in W.H. van Boom & J.M. Barendrecht, 'Gedrag van toen, normen van nu?', in: I. Brand e.a (red.), *Tijd en onzekerheid* (BW-krant jaarboek 16), Deventer: Gouda Quint 2000, p. 51 (hierna: Van Boom & Barendrecht 2000).
19. HR 6 april 1990, ECLI:NL:HR:1990:AB9376, r.o. 3.3-3.4, *NJ* 1990, 573, m.nt. P.A. Stein (*Janssen/Nefabas*).
20. HR 6 april 1990, ECLI:NL:HR:1990:AB9376, r.o. 3.4, *NJ* 1990, 573, m.nt. P.A. Stein (*Janssen/Nefabas*).
21. HR 6 april 1990, ECLI:NL:HR:1990:AB9376, r.o. 3.4, *NJ* 1990, 573, m.nt. P.A. Stein (*Janssen/Nefabas*).
22. Zie ook: Van Boom 2001, p. 4.
23. P.A. Stein, annotatie bij: HR 6 april 1990, ECLI:NL:HR:1990:AB9376, *NJ* 1990, 573, m.nt. P.A. Stein (*Janssen/Nefabas*).
24. HR 2 oktober 1998, ECLI:NL:HR:1998:ZC2721, r.o. 3.3.3, *NJ* 1999/683, m.nt. J.B.M. Vranken (*De Schelde/Erven Cijsoun*).
25. Hof Den Haag 25 februari 1997, ECLI:NL:GHSGR:1997:AG1469; aldus ook Van Boom & Barendrecht 2000, p. 52.
26. Van Boom & Barendrecht 2000, p. 51-52.
27. Wel zijn luchtvaartmaatschappijen op grond van de *EU-Verordening 376/2014 inzake het melden, onderzoeken en opvolgen van voorvallen in de burgerluchtvaart* verplicht zogeheten 'geurincidenten' te melden.
28. Van Boom & Barendrecht 2000, p. 50.
29. HR 2 oktober 1998, ECLI:NL:HR:1998:ZC2721, r.o. 3.3.2, *NJ* 1999/683, m.nt. J.B.M. Vranken (*De Schelde/Erven Cijsoun*); als ook aangehaald in Van Boom & Barendrecht, p. 51.
30. Van Boom & Barendrecht 2000, p. 48-49; J.B.M. Vranken, *Mr. C. Asser's Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. Algemeen Deel****, Deventer: Kluwer 2005, par. 15.
31. *Ontwerpresolutie van het Europees Parlement over het aerotoxisch syndroom* van 6 januari 2017 (B8-0018/2017).
32. Rapport Nationale Adviesgroep Cabinelucht 2016, p. 4; Brief TK 2 juni 2015.
33. *Aanhangsel Handelingen II* 2017/2018, 606, p. 1-4.
34. Zie hierover: De Graaf e.a. 2014, p. 1-6.
35. HR 6 april 1990, ECLI:NL:HR:1990:AB9376, r.o. 3.4, *NJ* 1990, 573, m.nt. P.A. Stein (*Janssen/Nefabas*).
36. Zie in algemene zin: De Jong 2014, p. 383; Van Boom 2001, p. 14-15.
37. HR 6 april 1990, ECLI:NL:HR:1990:AB9376, r.o. 3.4, NJ 1990, 573, m.nt. P.A. Stein (Janssen/Nefabas); zie in algemene zin: Van Boom 2001, p. 11-13.
38. Zie over anticiperen op gezondheidsrisico's in algemene zin: Van Boom 2001, p. 3-16.
39. V. Sondermeijer, 'EasyJet gaat giffilters installeren in vliegtuigen', NRC 18 september 2017.
40. Zie over de actuele (onderzoeks)trajecten: Nationale Adviesgroep Cabinelucht, rapportage 2017.

L'impôt tue

Over de speelkaartenbelasting

Belasting komt in verschillende soorten en maten. Belastingaangifte doen? Welnee, liever niet! Maar wat nu als men zich verveelt en het gezamenlijke besluit neemt om gezellig te gaan klaverjassen dan wel te gaan *pesten* voor de wat hippere millennials onder ons? Gezellig, maar weest u zich vooral bewust dat onze voorouders hierover belasting afdroegen. De speelkaartenbelasting heeft namelijk écht bestaan: tussen 1754 en 1927 werden varianten van deze belasting maar liefst zesmaal ingevoerd én weer afgeschaft.[1] Des te meer reden om de speelkaartenbelasting onder aandacht te brengen: wat is de aanleiding geweest voor invoering van deze belasting, waarom was het uiteindelijk geen blijvend succes en wat kunnen we leren voor belastingheffing op de langere termijn?

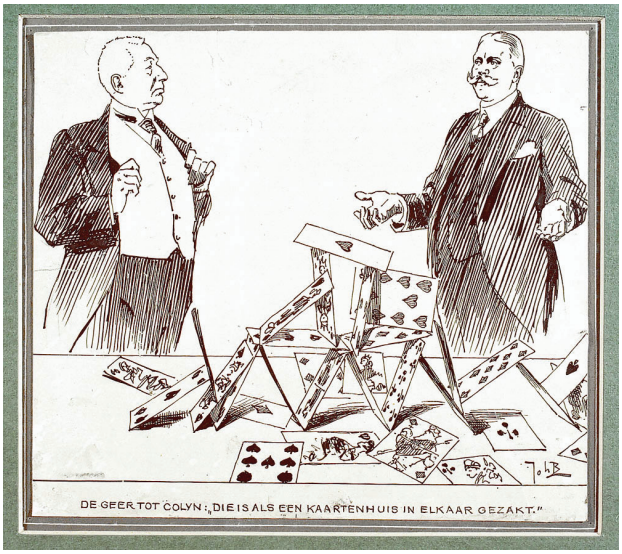

Bron: 05147 (spotprent, tekening), De Schatkist van het Rijk, Belasting & Douane Museum, Rotterdam, www.geheugenvannederland.nl

Het spel in de vorm van speelkaarten is zo oud nog niet, althans in Nederland. Historisch staat vast dat de eerste speelkaartenspelen afkomstig zijn uit Italië en van daar rond 1300 tot 1400 geleidelijk zijn verschenen in West-Europa, waaronder eerst in Spanje, Frankrijk en daarna pas in Nederland.[2] Een van de eerste Hollandse speelkaarten, de zogenaamde Aprilkaarten, stammen uit ca. 1720.[3] Op voorbeeld van Engeland en Frankrijk probeerden de Staten van Holland en West-Friesland in 1753 een impost in te voeren op speelkaarten en dobbelstenen. Al gauw bleek dat de praktische uitvoering ervan niet soepel zou verlopen. De speelkaarten dienden aan de ontvanger in een wikkel met een touwtje en belastingzegel te worden aangeboden.[4] Een zegel kostte verkopers zo'n 4 à 6 stuivers hetgeen veelal financiële problemen met zich meebracht voor de verkopers, die in grote hoeveelheden speelkaarten uit het buitenland hadden geïmporteerd en niet rekening hadden gehouden met deze onvoorziene kosten. Het voorstel werd vanwege de felle kritiek vanuit de hoek van verkopers verder niet verfijnd voor specifieke en betere controlemechanismen:[5] nodeloos te zeggen strandde het in de geschiedenisboeken.

"Het voorstel voor een belasting op speelkaarten werd interessant gevonden door ambtenaren."

Het voorstel voor een belasting op speelkaarten werd echter wel interessant gevonden door ambtenaren. De schatkist kwam geld tekort, de trend was om bijna alles te belasten[6] en "waarom niet?" was de gedachtegang in politieke kringen over de wenselijkheid van een speelkaartenbelasting. Pas in 1795 werd deze gedachte daadwerkelijk geconcretiseerd in de Kwartier (of Ordonnantie) van Nijmegen. De speelkaartenbelasting werd ingevoerd en de belastingambtenaar werd aangewezen ter inning ervan. Fabrikanten in Nijmegen werd verboden om speelkaarten te leveren zonder belastingstempel. Ditmaal rustte de belasting niet op de verkoopprijs van de spellen, maar indirect op de fabrikanten die de hartenaas van een speciale stempel moesten voorzien.[7] Zodoende was het mogelijk voor de ambtenaar te controleren of de belasting over de speelkaarten was afgedragen. Het provinciale bestuur van Holland zag dit en verplichtte fabrikanten in Holland om in hoofdlijnen hetzelfde te doen.[8] Er werd voor dit doel zelfs een speciale drukkerij opgericht in Amsterdam. Fabrikanten zouden dan zelf papier moeten sturen naar de drukkerij en de belasting over de spelkaarten afdragen in ruil voor (1) de schoppenaas en (2) een reçu voorzien van een zegel waarvoor nog een keer betaald moest worden.

Een heel gedoe was het wel, maar het systeem (voor zover men kan spreken van een systeem) beoogde waterdicht te zijn. Wie zich bijvoorbeeld in Nijmegen niet hield aan de regels, kreeg forse straf toebedeeld. Artikel 5 van de Ordonnantie stelde: "Op ieder onbestempeld spel, 't welk in iemands huis bevonden wordt (…) zal verbeurd wezen eene boete van vyftig goudguldens (…)." En in de provincie Holland gingen ze zelfs een stapje verder

l'impôt?

in Nederland

Mohammad Sharifi

Het in Holland gebruikte belastingzegel. Bron: [102951373], NCRD, Nationaal Gevangenismuseum.

waar men bij eventuele namaak, lijfstraffen en verbanning riskeerde.[9] Uiteindelijk maakte de Bataafse Ordonnantie van 1805 een einde aan het bestaan van de Nijmeegse en Hollandse speelkaartenbelasting door uniformering van de belastingen als geheel. Dat was goed nieuws voor de fabrikanten, maar dat goede nieuws duurde voor kort tot de Franssen in 1812 zelf wetgeving invoerden waaronder een speelkaartenbelasting van 25 cent.[10] Ruim een jaar later werd de Franse speelkaartenbelasting weer afgeschaft door Willem I.[11] Pas in 1920 werd er wederom een landelijke speelkaartenbelasting ingevoerd.[12] De opbrengst werd geschat op een magere f. 200.000.- per jaar terwijl de controle tegen de speelkaartensmokkel voor een veel grotere kostenpost zorgde. De speelkaartenbelasting bleek, nogmaals, geen succes.

"In de provincie Holland gingen ze zelfs een stapje verder waar men bij eventuele namaak, lijfstraffen en verbanning riskeerde."

De speelkaartenbelasting heeft door de jaren heen zeker geen makkelijk bestaan geleden. Uit de verscheidene keren dat het is afgeschaft en ingevoerd kan men dan ook een paar lessen trekken. Ten eerste weten beleidsmakers tegenwoordig (gelukkig) dat formele regels net zo belangrijk zijn als de materie waarop ze betrekking hebben. Met een belasting op speelkaarten kan men wel degelijk makkelijk geld innen, maar hoe of wanneer gebeurt dit optimaal en hoe kan men garanderen dat er niet alleen sprake is van belastingheffing maar ook van *effectieve* belastingheffing? Ten tweede is uniformering van het systeem van belastingen belangrijk: een geharmoniseerd systeem is essentieel voor een goede werking ervan. Immers, gemak dient de mens. De Bataafse Ordonnantie dacht hier reeds in 1805 aan. Wellicht dat we tegenwoordig soortgelijk beleid nodig hebben met betrekking tot de soms ernstig uiteenlopende nationale en internationale (waaronder Europese) fiscale regimes? Tot slot wordt het nut van een belasting sterk gemeten aan de hand van de opbrengsten: "wegen de financiële voordelen op tegen de nadelen ervan?" is een uiterst relevante vraag. Anno 2018 is er geen reden om te vrezen voor een dergelijke belasting op speelkaarten, maar kunnen de geschiedenislessen ervan goed van pas komen. In die zin is de speelkaartenbelasting misschien wel een succes. N

1. 'Een merkwaardig lesje geschiedenis: Speelkaartenbelasting', RB Worden magazine nr. 01 2018, p. 23.
2. V. d. P., 'Speelkaarten en speelkaartenbelasting', WFR 1953/369, p. 1.
3. Deze Aprilkaarten staan ook wel bekend als Momuskaarten. Op de speelkaarten stonden afbeeldingen en teksten, die de spot drijven met financier John Law. Zie: http://www.speelkaartenmuseum.nl/antiek/pages/1720-01.htm
4. V. d. P., 'Speelkaarten en speelkaartenbelasting', WFR 1953/369, p. 2.
5. Letterlijk deelden de Staten Holland en West-Friesland mede d.d. 6 december 1753 dat "aan ons is voorgekomen dat nog enige arrangementen moeten worden gemaakt, om het recht…rigtig te executeeren(…)". Zie: J.H.R. van de Poel, 'De geschiedenis van het Nederlands fiscaal zegel, 1624-1954', Deventer: Davo 1954, p. 156.
6. Zie: J. van der Poel, 'Over accijnzen', in: De Economist, Volume 76 Issue 1, pp. 524-541.
7. V. d. P., 'Speelkaarten en speelkaartenbelasting', WFR 1953/377, p. 1.
8. De stempel moest staan op de schoppenaas in plaats van op de hartenaas.
9. Zie: Publicatie van de Staaten van Holland, behelzende eene Ordonnantie op den Impost op de Speelkaarten en Dobbelsteenen, in: Groot Placaatboek vervattende de Placaaten, Ordonnantien en Edicten (…) anno 1795.
10. V. d. P., 'Speelkaarten en speelkaartenbelasting', WFR 1953/369, p. 3.
11. Ibid.
12. "De Speelkaartenbelasting.". "Algemeen Handelsblad". Amsterdam, 07-05-1920. Geraadpleegd op Delpher op 21-04-2018, https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010653633:mpeg21:a0131

De Vereniging

Dit is ook besturen

Het is alweer mei! En dat betekent dat de vereniging haar kandidaatsbestuur binnenkort zal voordragen aan de algemene ledenvergadering! Hieronder vind je verschillende anekdotes van het 97e bestuur om jullie een idee te geven van wat besturen óók inhoudt. Kom vooral allen naar de bestuursbekendmakingsborrel! (Houd hiervoor jfvgrotius.nl in de gaten)

Op zaterdag om 6 uur 's ochtends opstaan om broodjes te smeren voor de ouderdag.

"Op zaterdag om 6 uur 's ochtends opstaan om broodjes te smeren voor de ouderdag."

Om 10 uur 's ochtends een strafadtje trekken omdat je per ongeluk de printpas mee naar huis hebt genomen.

Op straat worden aangesproken met de vraag: "Jij bent toch de praeses?"

Met 30 graden tweedelig naar een acquisitiegesprek in de zomervakantie.

Zo lang niet meer sporten dat je van een warming up van 5 minuten twee dagen lang spierpijn hebt.

"Zo lang niet meer sporten dat je van een warming up van 5 minuten twee dagen lang spierpijn hebt."

Door de pittoreske straatjes van Milaan scheuren in een jaguar met een privéchauffeur nadat je hebt genoten van een glas champagne en makarons op het terras.

Mark Rutte ontmoeten.

Genieten van een goed glas port met je beschermheer op zijn kantoor met muurschilderingen uit 1670.

Van een oudere heer tijdens de EL CID informatiemarkt te horen krijgen dat je : "Leuke verenigingsbuttons uitdeelt". Waar je daadwerkelijk condooms uitdeelt.

Beleidsvergaderingen houden aan het strand, want waarom ook niet.

Als kerstman leden op je schoot nemen voor een Kerstfoto.

In december kerstlichtjes ophangen en die vervolgens tot mei laten hangen, want "Het is zo gezellig".

In één jaar 363,49 euro uitgeven aan koffie in het JuCa.

Zoveel tijd met elkaar doorbrengen dat irritaties omslaan in kalverliefde.

Te veel waarde gaan hechten aan het getal 97.

Zo blij zijn met een compliment over de mail dat je hem inlijst en aan de muur hangt.

Ivo Opstelten aanspreken terwijl hij naar live beelden van het aftreden van zijn collega kijkt, omdat je onder een steen leeft en niet meer op de hoogte bent van de belangrijke gebeurtenissen.

"Om na 11 maanden besturen nog steeds de vraag van je familie te krijgen: "Hoe is het met je commissie?""

Om na 11 maanden besturen nog steeds de vraag van je familie te krijgen: "Hoe is het met je commissie?"

JFV Grotius

bij Grotius

Column

Over het modewoord

In de taal heb je net zulke verschillen als in de kleding. Sommige manieren van kleden worden klassiek genoemd, omdat ze niet of nauwelijks, of in ieder geval maar heel langzaam veranderen. De brogue-schoen bijvoorbeeld bestaat al minstens een eeuw en is al die tijd eigenlijk niet veranderd. Het herenpak is nog ouder en al die tijd ook weinig of niet veranderd. Ik geef toe dat men op dit moment veel mannen in veel te kleine pakken ziet rondlopen met veel te korte broeken. Maar dat is mode. En mode is niet klassiek. Mode verandert voortdurend en is meestal lachwekkend, omdat het een afwijking is van de klassieke standaard, die niet voor niets klassiek is geworden. Wie voor gek wil lopen, moet vooral de kledingmode volgen.

Precies hetzelfde geldt voor de taal. De meeste van onze woorden zijn klassiek. Hun betekenis en waarde is door de tijd geschraagd. Men kan erop bouwen en vertrouwen. Ze geven ons houvast. Ze zijn een rots in de branding. Maar ook in de taal is sprake van modes. Woorden komen opeens op en worden overal gebruikt. Er worden conferenties en seminars over georganiseerd, ze staat centraal in politieke en andere beleidsstukken en men kan er vergif op innemen dat een televisiejournalist er vroeger of later over begint. Ik heb in mijn leven al veel van dit soort verbale modes zien ontstaan en er ook vele weer zien vergaan. Google Ngram viewer geeft een fantastisch inkijkje in die materie. Helaas zijn er in dat programma geen data voor het Nederlands, maar de verbale modes alhier zijn over het algemeen parallel aan de modes in de Angelsaksische wereld en in Duitsland, wier woordgebruik wel is te raadplegen. Ngram leert ons bijvoorbeeld dat 'fundamentalisme' nog nooit zo in de mode was als nu. 'Racisme' was kort voor 2000 op zijn hoogtepunt, maar is duidelijk op zijn retour, evenals bijvoorbeeld 'discriminatie'. Erg hot daarentegen is op dit moment 'diversiteit'.

Wat wordt onder 'diversiteit' verstaan? Niet dat de groenteboer een veelheid aan groente in de schappen moet hebben liggen. Dat is geen onderwerp van discussie. Al evenmin dat er een diversiteit aan kledingwinkels dient te zijn. Ook daarover maakt niemand zich druk. Nee, diversiteit is een codewoord voor de eis dat er 'meer vrouwen op de tot nog toe door mannen gedomineerde werkvloer' moeten komen. Tot voor kort werd in dit verband gesproken van 'positieve discriminatie', die algemeen werd omschreven als de wenselijkheid 'bij gelijke geschiktheid voor een baan' een vrouw de voorkeur te geven boven een man. Dat begrip is echter geheel en al van tafel. Daar spreekt nu geen hond meer van. In plaats van 'positieve discriminatie' is het nu 'diversiteit'.

De twee begrippen zijn niet synoniem. Beide nemen het voor de vrouw op, maar 'diversiteit' gaat verder. 'Positieve discriminatie' geeft de voorkeur aan een vrouw bij gelijke geschiktheid, 'diversiteit' impliceert dat altijd de voorkeur moet worden gegeven aan een vrouw, als er proportioneel te weinig vrouwen werkzaam zijn bij een organisatie en betrokkene voldoende gekwalificeerd is. Dat betekent dat in zulke gevallen een meer gekwalificeerde man dus het onderspit delft en niet wordt aangenomen. In de praktijk zal het er meestal op neerkomen dat men niet eens kijkt naar mannelijke sollicitanten. Man zijn is dan op zich al voldoende om afgewezen te worden.

> "Man zijn is op zich al voldoende om afgewezen te worden."

Ik heb —ik zeg het maar ronduit— grote bezwaren tegen dit modieuze begrip en ben van mening dat hoe sneller deze mode weer is overgewaaid, des te beter. Zoals U van mij gewend bent, zal ik dit standpunt nu met kracht van argumenten adstrueren. Mogen ze een steentje bijdragen tot de terugkeer naar een klassieker taalgebruik!

Om te beginnen kan wie pleit voor diversiteit zich redelijkerwijs niet beperken tot het vergroten van het aantal vrouwen in organisaties. Diversiteit betekent ook diversiteit in huidskleur, in religie, in etnische achtergrond. En als we dat pad opgaan, waarom dan niet ook rekening gehouden met leeftijd, lichamelijke en geestelijke gezondheid? Of zelfs lengte en gewicht? Kleine en dikke mensen worden veelal achtergesteld, dat is bekend. Als diversiteit het doel is, kan men dus onmogelijk volstaan met wat in de praktijk neerkomt op het verhogen van het aantal witte vrouwen met een Nederlandse of Westerse achtergrond. Zo gezien kunnen we pas tevreden zijn als elke organisatie een perfecte afspiegeling is van de Nederlandse samenleving —of de wereldsamenleving— in al haar diversiteit. Zoals het begrip nu wordt uitgelegd, werkt diversiteit simpelweg discriminerend in het voordeel van de witte, Nederlandse of Westerse vrouw. Me dunkt dat de verdedigers van diversiteit dit op geen enkele manier kunnen uitleggen of verdedigen, aan anderen noch aan zichzelf.

‘diversiteit’

Andreas Kinneging

In de tweede plaats hebben de pleiters voor diversiteit een nogal elitaire inslag. Het begrip wordt alleen in de mond genomen en als strijdkreet gebruikt waar banen van het hoogste niveau en de hoogste status aan de orde zijn: universiteiten, de politiek, de topregionen van grote organisaties, e.d. Wie zich werkelijk druk maakt om een gebrek aan diversiteit zou zich echter ook sterk moeten maken voor diversiteit bij de vuilnisophaaldiensten bijvoorbeeld, in de bouw, in het vrachtwagenvervoer, of op de grote vaart en in de kustzeevaart. Daarover hoort men echter nooit iemand.

> “Wie zich werkelijk druk maakt om een gebrek aan diversiteit zou zich echter ook sterk moeten maken voor diversiteit bij de vuilnisophaaldiensten bijvoorbeeld, in de bouw, in het vrachtwagenvervoer, of op de grote vaart en in de kustzeevaart.”

Het lijkt er, kortom, sterk op dat het woord ‘diversiteit’ vooral een stuk retoriek is, dat bijzonder fraai klinkt —wie kan er nou tegen diversiteit zijn?—, maar op de keper beschouwd vooral een truc is om het belang van één bepaalde groep te dienen: de hoog opgeleide, witte, Westerse vrouw. Dat lijkt me niet in de haak. Het moet altijd gaan om het algemeen belang, niet om het belang van één deelgroep in de samenleving. Het belang van de hoog opgeleide witte, Westerse man mag niet leidend zijn, maar evenmin het belang van diens vrouwelijke evenknie.

Me dunkt dat we een geheel andere kant op moeten. Ik zou willen pleiten voor het hanteren van slechts één criterium: kwaliteit. De best gekwalificeerde voor het werk moet de baan krijgen. Of die nou man of vrouw is, klein of groot, dik of dun, oud of jong, Nederlander of van elders, gehandicapt of niet, en van welke kleur, religie en etnische achtergrond dan ook. Het doet er allemaal niets toe. Zo gezien maakt dus de samenstelling wat bovengenoemde criteria betreft dus niets uit. De rechterlijke macht, of het hooglerarencorps, of de Algemene Bestuursdienst (waarvan alle topambtenaren deel uitmaken), kan wat mij betreft voor honderd procent bestaan uit vrouwen, of mensen van Surinaamse achtergrond, of obese dwergen, als het maar de meest gekwalificeerde mensen zijn voor de baan. Deze opvatting is niet een idiosyncrasie van mij persoonlijk. Het is de klassieke opvatting, die eigenlijk altijd gegolden heeft en al door Plato in zijn grote werk de *Politeia* op maatgevende wijze is beargumenteerd.

Natuurlijk is het soms moeilijk objectieve criteria te vinden voor kwaliteit. Paradoxaal genoeg geldt dat vooral voor de zogenaamde hogere beroepen. De kwaliteit van een loodgieter of een fysiotherapeut is over het algemeen vrij duidelijk en gemakkelijk te achterhalen. Maar voor academici ligt het lastiger. Hoe meet je bijvoorbeeld de kwaliteit van een tandarts of een advocaat? Toch lukt ook dat ons toch wel min of meer.

Waarbij het echt misgaat en het kwaliteitscriterium alleen te weinig houvast geeft, zijn de beroepen waarbij mens- en wereldbeschouwing enerzijds en dat wat men doet in zijn werk nauw met elkaar verbonden zijn. Denk aan journalisten en aan hoogleraren en docenten in andere vakken dan de natuurwetenschappen. Daar is bijna niemand in staat om kwaliteit te onderscheiden van de mate waarin een mens- en wereldbeschouwing wordt gedeeld. Men beschouwt doorgaans degene met wie men het eens is als van hoge kwaliteit en wie een andere mening is toegedaan als ‘van onvoldoende gewicht’. Deze balk in het oog is niet te verhelpen, ben ik bang.

> “Men beschouwt doorgaans degene met wie men het eens is als van hoge kwaliteit en wie een andere mening is toegedaan als ‘van onvoldoende gewicht’.”

Om die reden is het van groot belang juist hier, naast het kwaliteitscriterium, nog een tweede criterium te hanteren, namelijk diversiteit. Maar dan niet de diversiteit zoals die hierboven is besproken en bekritiseerd. Daar ging het om eigenschappen die irrelevant zijn. De enige diversiteit die er toe doet en die wezenlijk is om te waarborgen dat de kwaliteit in de journalistiek, de geesteswetenschappen, de sociale wetenschappen, de rechtsgeleerdheid en elders gewaarborgd blijft, is een *diversiteit aan opvattingen*. Daarop zou scherp moeten worden toegezien, iets wat in de praktijk helemaal niet gebeurd. Integendeel. Maar hoe divers een organisatie qua externe eigenschappen ook is —geslacht, religieuze en etnische achtergrond, leeftijd etc.— als iedereen min of meer dezelfde mens- en wereldbeschouwing deelt en uitdraagt, is dat de dood in de pot voor het nadenken, de intellectuele vorming en de waarheidsvinding, die zoals bekend een ‘clash of opinions’ vereist. N

HOUTHOFF

Going Beyond

FOTO: ALTIN KAFTIRA

TWEE WERELDEN, ÉÉN AMBITIE.

Ambitie is het pad naar succes.

Tijdens de Houthoff Masterclass op 27, 28 en 29 juni 2018 komen de twee werelden van Nationale Opera & Ballet en haar hoofdsponsor Houthoff samen in een ambitie. Vakmanschap, leiderschap, ondernemerschap en teamspirit staan centraal. Daarnaast staat alles in het teken van het echte werk, van de eerste tot de laatste minuut. Samen met onze kantoorgenoten werk je aan een pittige casus en ontmoet je een cliënt van Houthoff die jij ook daadwerkelijk van advies voorziet. Je ervaart de persoonlijke no-nonsense sfeer en het sterke teamgevoel. Kortom, deze Masterclass is een unieke kans voor jou om te ervaren hoe wij een extra stap zetten voor onze cliënten en werknemers. Dat noemen we bij Houthoff *Going Beyond*.

Meld je vóór 21 mei aan via werkenbijhouthoff.com.

HOUTHOFF

MASTERCLASS

27-29 juni 2018